กสัตรทั้งสองพระองค์, ให้ทหานรบสู้กันหลายวันหลายเวลาแล้ว, วันหนึ่งเจ้าฟ้าอภัยให้หลวงไชยบูรน์ปลัดเมืองพระพิศนุโลก, คุมพลทหานร้อยเสศ, พร้อมด้วยเครื่องสรรพาวุธต่าง ๆ, ให้ยกทัพไปทางชกุนอ้อมโอบไปให้ถึงวังหน้า. จัดแจงแล้วส่งไป.

ฝ่ายพลทหานวังหน้ารู้เหตุดังนั้นก็ยกมาสองร้อยเสศ. พอทหานสองฝ่ายเข้าปะทะซึ่งชัยรุกไล่ต้านทานกัน. ยิงแทงฟันกันเปนสามาถ. พลทหานวังหน้าได้ทีตีกะโจมโถมแทงฟันทลวงไล่ต้อนเข้าฆ่าฟันทหานวังหลวงตายเปนอันมาก, จะต้านทานมิได้, ก็แตกฉานทั้งนายทัพเสีย, ก็พ่ายหนีไป.

ฝ่ายทหานวังหน้าก็ล้อมพร้อมกันเข้าจับหลวงไชยบูรน์ได้, เอาตัวไปถวายแก่พระมหาอุปราช ๆ ให้เฆี่ยนหลวงไชยบูรน์ห้าทีถาม, ได้เนื้อความสิ้นแล้ว, ให้จำมั่นไว้. วันหนึ่งพลทหานวังหน้า, ประมานห้าร้อยยกมาทางถนนผ่าเชียวถึงคุก, เข้าพังคุกทลายคุกเข้าไป, แก้ไขเอาคนโทสประมานเจ็ดร้อย, ปล่อยเอาออกสิ้นจากคุก.

ครั้งนั้นพระธนบุรีมาอาสาเจ้าฟ้าอภัย, ยกพลทหานห้าร้อยข้ามคลองสพานช้าง, เข้าตีค่ายวังหน้าแตกได้สองค่ายสามค่าย, รบพุ่งกันเปนสามาถ. พระมหาอุปราชรู้เหตุดังนั้น, ตกพระทัยปรารภจะหนีไป. จึ่งปรึกสาด้วยข้าราชการทั้งปวงว่า, ทหานเราฝีมืออ่อนกว่าเขา, รักสาค่ายไม่ได้, เห็นจะรบเขามิหยุด, เราจะคิดประการใด ขุนชำนาญจึ่งกราบทูนพระกรุนาว่า, พระองค์หย่ากลัวหย่าเพ่อหนีก่อน. ข้าพระพุทธเจ้าขออาสาถวายชีวิต, จะขอตายก่อนพระองค์. ข้าพระพุทธเจ้าขออาสาถวายบังคมลาออกไปรบกันกับข้าศึกบัดนี้. ซึ่งพระกรุนาโปรด

ให้ม้าเร็วออกไปคอยดูข้าพระพุทธเจ้ารบกับข้าศึก. ถ้าเห็นข้าพระพุทธ-เจ้าตายในที่รบแล้ว, ให้ม้าใช้กลับมาจงเร็ว, กราบทูนพระกรุนาให้ซาบ. พระองค์ซงซาบว่า, ข้าพระพุทธเจ้านี้ตายแล้วจึ่งหนี. ถ้าข้าพระพุทธ-เจ้ายังไม่ตาย, หย่าเพ่อหนีก่อน. ว่าแล้วถวายบังคมลาออกมา, เอาพลทหานสามร้อยเสส, ออกไปถึงทัพพระธนบุรี, ก็ขับไล่พลทหานเข้าจู่กะโจมตีหักหาน, ต่อการซิงชั้ย, ทลวงไล่ลุยประหารทยานพ้นเทงต่อแย้งต่อยุธ, ให้อึงอุดเอาชั้ย. ขุนชำนาญทหานใหย่, บุกรุกไล่ไม่ท้อถอย, ระวังคอยป้องกัน, รุกไล่ตีรันฟันฟาด. ทหานพระธนบุรีแตกหนีขาดกันไป, พระธนบุรีหาหนีไม่, ขี่ม้าผูกเครื่องใหม่ใจหานรับต้านทาน. ขุนชำนาญทหานใหย่, บุกรุกไล่เข้าฟาดฟันพระธนบุรี พระธนบุรีแทงด้วยผัดผันสู้รบกันเปนสามาถ. ขุนชำนาญถือดาบฟาดสองมือมั่น, จู่โจมโถมเข้าจ้วงฟัน, ถูกพระธนบุรีนั้น, คอขาดบนหลังม้าตายในที่รบนั้น, ขุนชำนาญคนขยันตัดเอาสีสะมาถวาย.

ฝ่ายทหานทั้งหลายไล่ติดตามเช่นค่า, พลโยธาวังหลวงไป, จับได้บ้าง, ตายบ้างก็เปนอันมากในที่รบนั้น. สมเด็จพระมหาอุปราชทอดพระเนตรเห็นสีสะพระธนบุรี, มีพระทัยยินดียิ่งนัก, ตรัดสั่งให้จัดพลทหานขึ้นเปนอันมาก, จะให้ไปตีพระราชวังหลวง.

ฝ่ายพระราชบุตรทั้งสองพระองค์, คือเจ้าฟ้าอภัย, แลเจ้าฟ้าบรเมส่วร, เห็นพลทหานปราชั้ยมาเปนหลายครั้ง, สดุ้งตกพระทัยกลัว, ให้เก็บเอาซึ่งพระราชทรัพย์ต่าง ๆ เปนอันมาก, ลงเรือพระที่นั่งลำเดียวกัน, ลี้หนีไปในราตรีกาลโดยทางป่าโมก. ฝีพายทั้งหลายไม่เต็มใจจะไปด้วย, โดดน้ำหนีเสียกลางทาง. ครั้นถึงบ้านเดิน, จึงสเด็จ

ขึ้นจากเรือพระที่นั่งหนีไปทางบก, จวนรุ่งขึ้นเข้าเร้นหยู่ในป่าอ้อ, ป่าพงแขม, อันรกใกล้บ้านเอกราช, นายด้วงมหาดเล็กคนเดียวตามเจ้าไป, ได้เที่ยวไปขอข้าวชาวบ้านมาเลี้ยงเจ้าทั้งสองพระองค์ หยู่หกวันเจ็ดวัน, นายด้วงลาเจ้านั้นมาเยี่ยมดูมารดาที่บ้าน. หยู่มาวันหนึ่งเจ้านั้น, ให้พระธำมรงค์วงหนึ่งแก่นายด้วง, ให้ไปซื้อข้าวชาวบ้าน ๆ จึ่งรู้ว่าพระธำมรงค์ของเจ้า, กลัวความนั้นจะไม่ลับ, จึ่งบอกเหตุแก่ข้าหลวง. ข้าหลวงจึ่งบอกคดีนั้นแก่ขุนชำนาญ ๆ ให้จับตัวนายด้วงมา, จึ่งกราบทูลพระกรุณาให้ซาบคดีนั้น, แล้วจึ่งคุมพลทหารเปนอันมากลงเรือไป, ให้นายด้วงนำไปถึงบ้านเอกราช. ให้ไล่กวาดเอาชาวบ้านทั้งหลาย, ไปล้อมป่าพงแขมที่เจ้าทั้งสองพระองค์หยู่นั้นให้มั่นคง. แล้วขุนชำนาญทหารใหญ่, แต่งตัวกับทหารร่วมใจเจ็ดคนนั้น, ใส่เครื่องตะกรุดลูกประคำแล้ว, ถือดาบสองมือกับด้วยทหารร่วมใจเจ็ดคนนั้น, ให้นายด้วงชี้ทางค่อยย่องเข้าไป, เห็นพระราชบุตรทั้งสอง, เอาดินมาปั้นเปนหมากรุกเล่นกันหยู่. แล้วขุนชำนาญทหารใหญ่แอบเข้าไปนั่งใกล้, เห็นพระแสงดาบสองเล่ม, ครั้นจะเข้าจับก็ยังเกรงหยู่.

เจ้าฟ้าอภัยเห็นขุนชำนาญทหารใหญ่, ถือดาบสองมือกับบ่าวเจ็ดคน, แต่งตัวมั่นคงพร้อมมือกัน, ก็ตกพระทัยกลัว, บอกเจ้าฟ้าบรเมศวรว่า, พระยามัจจุราชมาถึงเราแล้ว. ขุนชำนาญทหารใหญ่ร้องทูลเข้าไปว่า, พระองค์หย่ากลัวเลย, สเด็จไปกับข้าพเจ้าเถิด, จะช่วยแก้ไขให้รอดชีวิต, พระองค์ส่งพระแสงทั้งสองมาให้ข้าพเจ้าก่อนเถิด. เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์กลัวขุนชำนาญยิ่งนัก, ร้องบอกว่า, ข้าลืมสติไป. จึ่งส่งพระแสงทั้งสองเล่มนั้น, ให้แก่ขุนชำนาญ. ขุนชำ-

นาณก็เกลี้ยกล่อมด้วยสุนทรวาจาต่าง ๆ ให้อ่อนพระทัยแล้ว, พาเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์, ออกจากป่าพงลงเรือโขมดยา, ทหารหมู่เรือก็แห่ห้อมล้อมมา.

ครั้นถึงพระนครขุนชำนาญชาญณรงค์, ก็พาเจ้าฟ้าทั้งสองขึ้นไปถวายสมเด็จพระมหาอุปราช ๆ ได้ซงซาบความทั้งปวงนั้นแล้ว, สั่งให้จำเจ้าฟ้าทั้งสองนั้นไว้สองวันสามวัน, ให้ไต่ถามได้เนื้อความแล้ว, ให้ประหารชีวิตเสียทั้งสองพระองค์, ด้วยไม้ค้อนท่อนจัน, ตามพระราชประเพนีแต่ก่อน.

เจ้าพระองค์แก้วพี่เลี้ยนั้น, ไปด้วยเจ้าฟ้าทั้งสองนั้น. ครั้นเห็นผีพายโดดน้ำหนีไปดังนั้น, ก็ตกพระทัยกลัวคิดว่าจะกลับคืน, เมื่อจะขึ้นจากเรือจึงถือเอาเครื่องยศไปตามหลัง, เจ้าฟ้าทั้งสองนั้นไปก่อนหน้า. แกล้งเดินให้ช้าไม่ทันคลาดห่างลับตัวแล้ว, ก็กลับหนีคืนมาสู่เมือง, เอาเครื่องยศเข้าไปถวายแก่พระมหาอุปราช, กราบทูลพระกรุณาด้วยกลอุบายต่าง ๆ.

สมเด็จพระมหาอุปราชได้ซงซาบสิ้นแล้ว, ตรัสสั่งให้จำเจ้าพระองค์แก้วนั้นไว้, จึงคิดการลับด้วยขุนชำนาญ ๆ จึงให้เอาพระธำมรงค์ที่เจ้าฟ้าให้นายด้วงไปซื้อข้าวนั้นได้มาแล้ว, ให้เอาพระธำมรงค์นั้นลอบไปฝังไว้ริมต้นยาง, ริมบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้วในเพลากลางคืน, แล้วให้หาออท้าวที่ไว้ใจนั้นมา ขุนชำนาญให้กระซิบบอกความลับนั้นแก่ออท้าวให้รู้แล้ว, ให้ออท้าวนั้นซงผี พระธำมรงค์ที่หายไปนั้น, จะตกเรี่ยหยู่ที่ไหน, ในน้ำในบกประการใด, จะได้หรือมิได้, ให้ออท้าวคนซงบอกให้แจ้งแล้ว. ส่วนออท้าวคนซึ่งรู้เหตุหยู่แล้ว,

แกล้งกะทำมารยาเปนที่เทวดาลงมาสิงสู่, ทำหาวเรอผย้ำเผยอ, แล้วทายว่า, จะได้พระธำมรงค์นั้นคืน. แต่ทว่ามีคนอื่นเอาไปซ่อนไว้ที่ต้นไม้ใหญ่. ผู้ถามจึ่งถามว่า, จะนำไปได้หรือมิได้. จึ่งบอกว่า, จะนำไปให้ถึงที่นั้นได้. ว่าแล้วจึ่งนำข้าหลวงไปขุดเอาพระธำมรงค์นั้นได้ที่ริมต้นยาง. ข้าหลวงจึ่งเอาพระธำมรงค์นั้นมาถวาย. จึ่งซึ่งพระกรุนาตรัดสั่งให้ลูกขุนพิจารนา, แลพิพากสาโทสเจ้าพระองค์แก้ว. ลูกขุนเห็นว่า, พระธำมรงค์หยู่ในบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้ว, จึ่งพิพากสาว่า, เจ้าพระองค์แก้วเปนกบดโทสถึงตาย, จึ่งกราบทูนพระกรุนาให้ซาบ. แล้วจึ่งให้ประหารชีวิตเจ้าพระองค์แก้วนั้นเสีย.

ส่วนนายด้วงมหาดเล็ก, ซึ่งไปด้วยเจ้าฟ้าทั้งสองนั้น, ซึ่งพระกรุนาโปรดว่า, อ้ายด้วงนี้มันจงรักภักดีกตัญญูในเจ้า, หย่าฆ่ามันเสียเลย, เลี้ยงไว้ให้เปนข้าราชการสืบไปเถิด.

ส่วนนายเสมพระยาพิชัยราชา, แลนายพูนพระยายมราช, คนทั้งสองนี้, ครั้นเจ้าหนีไปแล้ว, ก็พากันหนีไปบวดเปนภิกสุ, หยู่ในแขวงเมืองสุพรรนบุรี. ข้าหลวงทั้งหลายติดตามไปได้ตัวภิกสุทั้งสองนั้นมา, ให้รักสาคุมตัวไว้ในวัดฝาง. นายสังคราชาบริบาล, หนีไปบวดหยู่ในวัดแขวงเมืองบัวชุม, ข้าหลวงติดตามไปได้ตัวมา, สึกออกแล้ว, ให้ประหารชีวิตเสียที่หัวตะแลงแกง. พระมหาอุปราชให้แขกจามมาแทงภิกสุสองรูปนั้นหยู่ที่วัดฝางนั้น, ตายเพลากลางคืน. หมื่นราชสิทธิกันกรมช้างเปนบุตรปะขาวจันเพชร, เอาปืนไหย่ขึ้นบนโรงช้าง, ยิงเข้าไปในพระราชวังหน้า, เมื่อรบกันหยู่นั้น, ถูกกิ่งสนหัก. พระมหาอุปราชรู้จักตัวซึ่งพระพิโรธ, ให้จับหมื่นราชสิทธิกันได้ตัวมา,

ให้เฆี่ยนห้าสิบที, แล้วให้ถามได้ความว่า, เปนบุตรปะชาวจันเพชร. ให้หาปะชาวจันเพชรมาพระองค์ซงรู้จักหยู่แต่ก่อน. จึ่งถามปะชาวจันเพชรว่า, อ้ายหมื่นราชสิทธิกันบุตรของท่าน, กะทำการดังนี้, โทสตัวมันจะเปนประการใด. ปะชาวจันเพชรจึ่งกราบทูนพระกรุนาว่า, บุตรข้าพระพุทธเจ้ากะทำการเปนกบถดังนี้, โทสถึงตายเจ็ดชั่วโคตรตามบทพระอัยการ, ควนมิควนแล้วแต่จะซงพระกรุนาโปรด. ตรัสได้ซงฟังดังนั้น, จึ่งตรัสชมว่า, ปะชาวจันเพชรเปนผู้ไหย่สัจซื่อตรง, ว่ากล่าวคำนี้จริง, ปะชาวจันเพชรจะขอโทสอ้ายหมื่นราชสิทธิกันหรือ. ปะชาวจันเพชรจึ่งกราบทูนพระกรุนาว่า, ผู้กะทำผิดคิดมิชอบแล้ว, ข้าพระพุทธเจ้าไม่รับพระราชทานขอโทสเลย, ควนมิควนแล้วแต่จะซงพระกรุนาโปรด. จึ่งซงพระกรุนาโปรดตรัสว่าเออ. ปะชาวจันเพชรไม่เสียทีเปนผู้ไหย่, ว่ากล่าวนี้ชอบเราเห็นด้วย, เราให้ชีวิตอ้ายหมื่นราชสิทธิกันแก่ปะชาวจันเพชรเถิด. แต่ทว่าโทสตัวมันมาก, ให้อ้ายหมื่นราชสิทธิกันไปกะทำการต่อสำเภากว่าจะสิ้นโทส. ปะชาวจันเพชรได้ฟังตรัสดังนั้น, ก็โสมนัสยินดียิ่งนัก, จึ่งถวายบังคมลาไป.

ลุสักราช 1095 ปีฉลูเบญจสกเดือนห้า, ข้าราชการทั้งปวงมีเสนาบดีเปนประธาน, แลพระสงฆ์ราชาคณะพร้อมกัน. นะวันสุภวารดิถีพิชัยมงคลเริกส์, จึ่งกะทำพิธีปราบดาภิเสกสมเด็จพระมหาอุปราช, กรมพระราชวังบวรสถานมงคล, ขึ้นผ่านพิภพถวัลยราชสมบัติในวิมานรัตนมหาปราสาทพระราชวังหน้านั้น. ข้าราชการทั้งปวงก็ถือน้ำกะทำสัจสาบานกาย, แล้วถวายบังคมตามบรมโบรานราชประเพนี. สม-เด็จพระเจ้ากรุงสรีอยุธยา, ซงพระกรุนาโปรดให้ขุนชำนาญชาญนรงค์,

เปนเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ว่าที่โกษาธิบดี. โปรดให้หลวงจ่าแสนยากรเปนเจ้าพระยาจักรี พระยาราชสงครามจักรีเก่านั้น, เปนพระยาราชนายกว่าที่กลาโหม. ข้าหลวงเดิมทั้งหลายที่มีความชอบนั้น, ก็โปรดให้เปนเจ้าพระยา, แลพระยาพระหลวงเมือง, ขุนหมื่นพันทนายตามถานานุศักดิ์มีความชอบมากแลน้อย. แลพระราชทานบำเหน็จรางวัลเงินตราผ้าเสื้อเหลือจะนับตามลำดับกัน.

โปรดให้พระพันวัสสาใหญ่, เปนกรมหลวงอภัยนุชิต. โปรดให้พระพันวัสสาน้อย, เปนกรมหลวงพิพิธมนตรี. พระพันวัสสาทั้งสองนี้, เปนบุตรีหลวงซ้งบาศ, ครั้งพระนารายน์ราชลพบุรี. พระมารดาพระพันวัสสาทั้งสองนี้, เปนเชื้อตระกูลพราหมณ์เพชรบุรีมา. แล้วซึ่งพระกรุนาโปรดให้เจ้าฟ้าธิเบศร์พระราชบุตรใหญ่, เปนกรมขุนเสนาพิทักษ์. ให้เจ้าฟ้าเอกทัศน์ราชบุตรพระพันวัสสาน้อย, เปนกรมขุนอนุรักษ์มนตรี. ให้เจ้าพระองค์แขก, เปนกรมหมื่นเทพพิพิธ. พระองค์เจ้ามังคุด, เปนกรมหมื่นจิตสุนทร. พระองค์เจ้ารถ, เปนกรมหมื่นสุนทรเทพ. พระองค์เจ้าปาน, เปนกรมหมื่นเสพภักดี. ตั้งคราวหลังอีกสององค์, คือเจ้าฟ้านเรนทหลานเธอ, เปนกรมขุนสุเรนทพิทักษ์. เจ้าฟ้าดอกเดื่อลูกเธอ. เปนกรมขุนพรพินิต.

แล้วสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าซึ่งพระโทมนัส, แค้นพระทัยในสมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้า. ซึ่งพระดำหรัดว่า, จะไม่เผาพระบรมศพ. จะทิ้งน้ำเสีย. พระยาราชนายกว่าที่กลาโหม, กราบทูนเล้าโลมเปนหลายครั้ง. จึ่งซึ่งพระกรุนาดำหรัดสั่งให้ตั้งพระเมรุมาสขนาดน้อย, สูงห้าวาสองศอกชักพระบรมศพออกถวายพระเพลิงตามราชประเพนี.

อันสมเด็ดพระบรมราชาธิราชเจ้าแผ่นดินนี้, มีพระกมลสันดานต่าง ๆ กันกับพระบรมราชบิดา, แลพระเชตถาธิราชเจ้า. ปานาติบาตพระองค์ซึ่งเว้นเปนนิจ, ซึ่งประพฤติบำเพ็นกุสลสุจริตธัม. สมนะพราหมนาประชาราสดร, มีแต่สโมสรเปนสุขสนุกทั่วหน้า. พระองค์ซึ่งพระราชสัทธาทำทาน, แก่สมนะพราหมนากะยาจกวนิพกเดรฉานต่าง ๆ ทุกหย่างสิ้น. บางทีสเด็ดไปชมพระตำหนักบางปะอิน, แลพระนครหลวง. บางทีลงเรือที่นั่งใหญ่, ใช้ใบล่องออกปากน้ำพระประแดง, ชมทเลแลมัจฉา.

ถึงหน้านวดข้าวก็สเด็ดไปนวดที่ทุ่งหันตรานาหลวง. แล้วเอาข้าวไล่ระแทะ, แลให้พระราชบุตรพระราชธิดา, กำนันนางทั้งปวงลากไปวังใน. แล้วเอาพวนข้าวทำฉัตรใหญ่, แลยาคูไปถวายพระราชาคณะที่หยู่อารามหลวงทุก ๆ ปีมิได้เว้น, พระองค์ซึ่งสพจะเล่นมิได้เบื่อทั้งวิ่งวัวควาย, แลพายเรือ, เสือกับช้างให้สู้กัน, แลมีแต่สนุกทั่วกันทุกฤดู.

นะวันเดือนหกข้างขึ้น, สเด็ดซึ่งที่นั่งกิ่งเปนพยุหะบาตราไปคลองวัดป่าโมก. สเด็ดประทับพระตำหนักชีปะขาว, ซึ่งถวายทักสินาทานแก่พระสงค์ 300 รูปเส็ด, ให้เล่นงานมหรสพสามวันนะทุ่งนางดา. วันที่สุดมีช้างบำรุงงา, เพลาเย็นเกิดลมพายุพัดหนัก, พระเจ้าหยู่หัวก็สเด็ดกลับคืนเข้ากรุง.

นะวันเดือนเก้าข้างขึ้นปีขานฉศก, มีพระราชโองการให้กรมหมื่นอินทภักดิ, กับเจ้าพระยากลาโหม, ขึ้นไปล้อมช้างนะเมืองลพบุรี. ครั้นนะเดือนสิบ, ก็สเด็ดพระราชดำเนินขึ้นไปเมืองลพบุรี. ให้ออกไปเร่งนายกองให้ต้อนสัตวจตุบาท, มาค่ายทเลชุบศร, ฟากตะวันออก

ล้อมเก่า. ครั้งสมเด็ดพระนารายน์นั้น. แล้วสเด็ดพระราชดำเนินออกไป ขึ้นพระตำหนักห้าง. คนยิงปืนตีม้าล่อ, ค้องกลองโห่ร้องเร้าเข้ามา. ฝูงโคกะทิงมหิงสาเถื่อนละมั่งกวางชายสุกรป่า, วิ่งกะเจิงออกมาเปนอัน มาก. ฝูงช้างเถื่อนก็วิ่งบากบ่ายหน้าหนี, ช้างเชือกก็วงล้อมไว้, ได้ ที่คล้องต้องไล่ช้าง. แต่สเด็ดออกมาให้จับสองเพลาเท่านั้น, ได้ร้อย แปดสิบช้าง. เหลือหยู่ประมานสามร้อย, สั่งให้เปีดค่ายปล่อยไปสิ้น.

ณะเดือนสิบแรมสิบค่ำ, ผู้รักสากรุงเทพมหานคร, ขึ้นไป กราบทูนว่าจีนไน, ประมานสามร้อยคบคิดกัน, เพลาค่ำยกเข้าไปปล้น เอาพระราชวัง, ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงชวนกันตีจีนแตกหนีไป. ครั้น ถึงเพลาตีสิบเอ็ดก็สเด็ดกลับยังกรุง. ให้สืบสาวจับได้จีนกบดประมาน สองร้อยเสศ, ที่เปนต้นเหตุสี่สิบคน, ให้ประหารชีวิตเสีย. แล้วซง พระกรุนาสั่งพระยากลาโหมว่า, พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทชำรุดนัก, ไห้รื้อลงทำไหม่.

ครั้นณะเดือนเจ็ดปีเถาะสัปตศก, พระเจ้าหยู่หัวซงพระประชวร, กรมขุนสุเรนทพิทักส์สเด็ดเข้ามาหยู่วัดโคกแสง, เวียนมาเยี่ยนพระเจ้า หยู่หัวเนือง ๆ. วันหนึ่งเพลาค่ำ, พระเจ้าลูกเทอกรมขุนเสนาพิทักส์, ให้พระองค์ชื่น, พระองค์เทสโอรส, ออกไปอันเชินสเด็ดกรมขุนสุเรนท พิทักส์ ณะ วัดว่า, มีพระราชโองการให้เชินสเด็ดไป. กรมขุนสุเรนท พิทักส์สำคันว่าจริง, ก็สเด็ดมาขึ้นหน้าพระชั้ย, เข้าไปถึงในที่ประตู. ที่กรมขุนเสนาพิทักส์แอบประตูหยู่, ฟันด้วยพระแสงดาบถูกจีวร, ดัง- คาดีขาดหาเข้าไม่. กรมขุนเสนาพิทักส์วิ่งเข้าไปข้างใน.

กรมขุนสุเรนทพิทักส์สเด็ดเข้าไปที่พระเจ้าหยู่หัวประชวร. ทอด

พระเนตรเห็นตรัดถามว่า, เปนไรผ้าสังคาติจีวรจึ่งขาด. กรมขุนสุเรนทพิทักส์ถวายพระพรว่า, กรมขุนเสนาพิทักส์หยอก. ครั้นกรมขุนสุเรนทพิทักส์ถวายพระพรลาออกมา. กรมหลวงอภัยนุชิต, พระชนนีกรมขุนเสนาพิทักส์, เสด็จตามไปอ้อนวอนว่า, ถ้าพ่อมิช่วยก็เห็นน้องจะตาย. กรมขุนสุเรนทพิทักส์ตรัดว่า, จะช่วยได้ก็แต่ถ้าลาวพัตร, อันเปนทงชัยพระอรหัต. กรมหลวงอภัยนุชิตได้สติขึ้น, จึ่งเสด็จเข้าไปซงพระวอ, ซ่อนพากรมขุนเสนาพิทักส์ออกทางประตูฉนวนไป, ให้ซงผนวด นะวัดโคกแสง, หยู่ด้วยกรมขุนสุเรนทพิทักส์นั้น. พระเจ้าหยู่หัวให้ค้นหาตัวไม่พบ. ได้แต่พระองค์เทส, พระองค์ชื่น, ก็ให้ประหารเสียด้วยท่อนจัน.

อนึ่งนักแก้วฟ้า นะกรุงกัมพูชาธิบดี, บอกเข้ามาให้กราบทูนถวายนางช้างพังเผือก, สูงสามสอกเจ็ดนิ้ว. ช้างมาถึง, พระเจ้าหยู่หัวดำหรัดให้แต่งข้าหลวงกรมช้างออกไปรับเข้ามา, แล้วพระราชทานนามชื่อพระวิเชียรหัสดินทอรินทเลิสฟ้า, ให้นำมา นะ โรงช้างพระที่นั่งวิหารสมเด็จ.

แลทำพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทสิบเดือนจึ่งแล้ว. ก่อนนั้นหุ้มแต่ดีบุก, หาได้ปิดทองไม่. ครั้งนี้ให้ปิดทองยอด, แลช่อฟ้า, ปราดึ เส็ด. พระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ชำรุด, ก็ให้ทำใหม่หกเดือนจึ่งสำเหร็ด. แล้วให้ทำพระที่นั่งสุริยาสน์อำมรินทร์ใหม่, 8 เดือนจึ่งเส็ด.

นะปีมะเส็งนพสก, กรมหลวงอภัยนุชิต, ซึ่งพระประชวรหนักถึง. จึ่งกราบทูนขอโทสพระเจ้าลูกเทอ, กรมขุนเสนาพิทักส์. พระเจ้าหยู่

หัวดำหรัดว่า, ถ้าไม่กบดแล้วก็ไม่ค่า. กรมหลวงอภัยนุชิตก็วางพระทัย. แล้วก็สู้ญสิ้นพระชนมายุ.

นะ เดือนหกปีมะเมียสัมริทธิสก, ฉลองวัดหันตรา.

นะปีมะแมเอกสก, สเด็จขึ้นไปสมโภชพระพุทธบาท.

ครั้นเดือนสิบสองปีวอกโทสก, สเด็จขึ้นไปสมโภชพระชินราช, พระชินสีห์, นะ เมืองพระพิศนุโลกสามวัน, แล้วสเด็จขึ้นไปสมโภชพระสารีริกธาตุ นะ เมืองสวางบุรี 3 วัน, แล้วสเด็จกลับยังกรุง.

ครั้น นะ วันเดือนห้าปีระกาตรีสก, พระราชโกสาบ้านหยู่วัดระคังกราบทูนว่า. จะขอให้สมเด็จพระเจ้าลูกเทอ, กรมขุนเสนาพิทักส์, เปนกรมพระราชวัง. จึ่งดำหรัดให้ปฤกสาอัคมหาเสนาบดีทั้งปวง, เห็นพร้อมกันแล้ว. พระเจ้าหยู่หัวโปรดให้กรมขุนเสนาพิทักส์, ดำรงถานานุสักดิในที่มหาอุปราชโดยราชประเพนี. แล้วซงพระกรุนาสั่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, ให้ปติสังขรณ์วัดพระสีสรรเพชญขึ้นใหม่. พระวิหารนั้น, หย่าให้ทำมนตปเลย. ให้ทำเปนหลังคาเหมือนวิหารทั้งปวง. ทำปีเสศจึ่งแล้ว.

พระที่นั่งสมเด็จชำรุดซงพระกรุนา, สั่งกรมพระราชวังให้รื้อลงทำใหม่, สิบเดือนจึ่งสำเหร็ด.

วัดพระรามชำรุด, ให้ปติสังขรณ์ปีเสศจึ่งสำเหร็ด.

ครั้นปีจอจัตวาสก, พระยาอภัยมนตรี, ว่าที่สมุหนายกถึงแก่กรรม ซงพระกรุนาให้พระยาราชภักดี, เปนเจ้าพระยาราชภักดี, ว่าที่สมุหนายกแทน. แล้วเกดขบถคอมเลงวัดพระ, กับไพร่หัวเมืองวิเสศชัยชาญ เมืองสุพรรณบุรี, เมืองนครชัยศรี, เมืองอินทบุรี, เมืองพรหมบุรี,

เมืองสิงคบุรี, เมืองสมี, เมืองชัยนาท, เมืองมโนรมย์, เมืองอุทัย, เมืองนครสวรรค์.

อนึ่งเมืองนครสรีธัมราชบอกเข้ามาว่า, บ่าวพระปลัดไปโพนคล้องช้าง, ได้ช้างพลายงาสั้นช้างหนึ่ง, สูงห้าศอก, งายาวพ้นไพรปากห้านิ้ว. โกสาธิบดีกราบทูล. พระบาทสมเด็จบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าหยู่หัว, มีพระราชโองการโปรดให้กรมช้างออกไปรับเข้ามา. พระราชทานขนานนามว่า, พระบรมนาเคนทร. ได้มาแต่เมืองไชยาอีกช้างหนึ่งเปนเนียม. ขนานนามพระบรมวิชัย. ได้มาแต่เมืองนครสรีธัมราชอีกช้างหนึ่ง, ให้ชื่อบรมจักรพาฬ. ได้มาแต่เมืองเพชรบุรีอีกช้างหนึ่ง, ให้ชื่อบรมกุญชร.

เมื่อจุลศักราช 1106 ปีชวดฉศก, พม่าเจ้าเมืองเมาะตมะ, ชื่อมังนราจังซู, กับเจ้าเมืองทวาย, ชื่อแนงแตกแวซอยดอง. พาครอบครัวบุตรภรรยาทั้งสองเมือง, ประมาณสามร้อยเศษ, เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร, ทางพระเจดีย์สามองค์. นายด่านชื่อขุนนคร, ขุนนรา, พาตัวทั้งสองเข้ามา, ให้เจ้าพระยาจำนาญบริรักษ์ส่งเข้ามา นะ กรุง. ซึ่งพระมหากรุณาภาพโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค, ให้ปลูกเรือนหยู่ข้างวัดมนเทียร. แล้วพระราชทานตราพุ่มคุ้มห้าม, แล้วมีพระราชโองการให้ถามว่า, เหตุผลประการใดจึ่งเข้ามา เจ้าเมืองเมาะตมะ, เจ้าเมืองทวาย, จึ่งให้กราบทูลว่า, เดิมเมื่อจุลศักราช 1097 ปีเถาะสัปตศก. สมิงทอคนหนึ่งเปนชาติถ่อย, คบคิดกันกับพระยาทละกรมช้าง, กบฏต่อพระเจ้าอังวะ, เข้าปล้นเอาเมืองหงสาวดีได้, มาอาศัยตละของเอี้ย, พระยาทละกรมช้าง, เห็นบุญสมิงทอมากยกนาง

พงษ์ผู้บุตร, ขึ้นอภิเศกกับสมิงทอให้นั่งเมืองหงสาวดี. ข้าพเจ้าทั้งสองจึ่งเกนทัพมอนเมืองเมาะตมะ, เมืองทวาย, เมืองกลิออง, จะยกไปช่วยเมืองหงสาวดี, ตีถวายพระเจ้าอังวะ, คนทั้งสามเมืองกลัวบุญสมิงทอ, ก็กลับสู้รบ, ข้าพเจ้าทั้งสองเหลือกำลังที่จะปราบปรามได้. ครั้นจะหนีขึ้นไปอังวะก็ขัดสน, ด้วยทางพวกกบฎออกขวางสกัดหน้า, จึ่งชวนกันพาบุตรภรรยาเข้ามา, เอาฝ่าลอองธุลีพระบาท, เปนที่พึ่งไปกว่าจะสิ้นชีวิต. จึ่งดำหรัดว่า, อ้ายสมิงทอนี้, เปนชาติถ่อยสกุลต่ำ, กำเริบใจได้เมืองหงสาวดีแล้วมิหนำซ้ำจองหอง, มีราชสาสนเข้ามาเปนทองแผ่นเดียว, ขอลูกสาวกู, มันจะหยู่ได้สักกี่วัน.

ในปีชวดฉศกเดือนสิบสองแรมสองค่ำ, เกิดเพลิงไหม้ในพระราชวังบวรสถานมงคล. กรมพระราชวังจึ่งเสด็จเข้ามาหยู่วังหลวง.

ฝ่ายพระเจ้าอังวะแจ้งไปว่า, เจ้าเมืองเมาะตมะ, เจ้าเมืองทวาย, หนีมอนเข้าไปพึ่งกรุงศรีอยุธยา, ทรงพระมหากรุนาทำนุบำรุงไว้, ก็มีพระทัยโสมนัส. จึ่งให้แต่งพระราชสาสน, แลเครื่องมงคลราชบรรนาการ, คือ พานทองประดับหนึ่ง, คนโทน้ำครอบทองหนึ่ง, ผะอบเมียงทองหนึ่ง, ขันทองหนึ่ง, พระภูษาซงถายถงจักรริมแดงหนึ่ง, ผ้าซงมเหสีสำรับหนึ่ง, ผ้าลายมีลายโต ๆ ต่าง ๆ กัน, เรือสารพิมานลำซงลำหนึ่ง, กับน้ำมันดิน, แลดินสอแก้ว, ดินสอศิลา, แลสิ่งของนอกนั้นเปนอันมาก. จึ่งแต่งให้มังนันทจอสู, มังนันทจอถาง, เปนราชทูตอุปทูตจำทูนพระราชสาสน, คุมเครื่องราชบรรนาการเข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรี. ครั้นราชทูตมาถึงให้ปลูกที่รับแขกเมืองริมวัดนางเชิง, แล้วให้เชิญพระราชสาสนเข้าไปในหอแปลพระราชสาสน. ฝ่ายราชทูต,

อุปทูตมิได้ไหว้อัคมหาเสนาบดี ๆ ให้ต่อว่า.

ฝ่ายราชทูต, อุปทูตตอบว่า, หย่างทำเนียมข้างกรุงรัตนบุระอังวะนั้น, ถ้าแลราชทูตจำทูนพระราชสาสนจำเริญทางพระราชไมตรี, นะกรุงใด ๆ ก็ดี. ถ้ายังมิได้เฝ้าถวายบังคมพระมหากสัตรเจ้าแล้ว, จะไหว้เสนาบดีก่อนนั้นไม่ได้. ครั้นพระเจ้าหยู่หัวซงซาบ, จึ่งมีพระราชโองการตรัสว่า, ราชทูตว่านี้ชอบ. ถึงขนบทำเนียมกรุงเทพมหานครแต่ก่อนนั้นก็เหมือนกัน. ถ้ามีพระราชโองการตรัสสั่งมหาดเล็ก, ให้ออกไปสั่งอัคมหาเสนานะสาลาลูกขุน, แลที่ได ๆ ก็ดี. มหาดเล็กต้องขี่คอตำหรวดสนมออกไปถึงแล้ว, ลงจากคอยืนสั่งเสนาบดี, แลข้าราชการทั้งปวงก็ประนมมือฟังจนสิ้นข้อ, แล้วบ่ายหน้าเข้ามาต่อพระราชวังถวายบังคม. มหาดเล็กจึ่งนั่งลงไหว้นบเคารพกันได้. แต่นี้ไปให้ทำตามหย่างทำเนียมแต่ก่อนนั้น, แล้วให้ราชทูต, อุปทูต, ขึ้นเฝ้าบนที่สเด็จออกหน้ามุขกระสัน. มีพระราชโองการปติสันถารโสมนัสแล้วสเด็จขึ้น, ทูตจึ่งไหว้อัคมหาเสนาบดีทั้งปวง. แล้วพระเจ้าหยู่หัวให้แต่งพระราชสาสน, เครื่องราชบรรนาการตอบ, คือพานแว่นฟ้าทองสองชั้นกลีบบัวมีเครื่องในพร้อมหนึ่ง, พระเต้าน้ำครอบทองหนึ่ง, พระสุพรรณศรีทองหนึ่ง, แลเครื่องทองทั้งปวงหลายหย่าง, แลกำมะหยี่, แพรม้วนลายมังกรเปนอันมาก. กับเรือพระที่นั่งกิ่งซึ่งลำหนึ่ง. อันพระราชสาสนนั้น, เขียนใส่สุพรรนบัตรแผ่นทอง, แล้วใส่ในกลักงา, ใส่ถุงแพรผูกทอง, แล้วตีตรามหาโองการ, อันตราประทับนั้น, นารายน์ซงครุธ, สำเนาพระราชสาสนนั้น, ประจำตราพระราชสีห์, แล้วซงพระกรุนาโปรดให้พระยายมราชเปนราชทูต, พระทนเปนอุปทูต, พระสุธัมไมตรีเปนตรีทูต, คุมเครื่องมงคล

ราชบรรนาการไปจำเรินทางราชไมตรีนะเมืองอังวะ

ขณะนั้นสมิงทอเจ้าเมืองหงสาวดี, ยกทัพขึ้นไปตีอังวะ. ราชทูตพม่าจึ่งพาอ้อมทางป่าสักป่าปะโดง. แล้วราชทูตไทยกับพม่าคิดเปนอุบาย, ให้กิติสัพท์ไปถึงทัพมอนว่า, ทัพพระนครสรีอยุธยายกมาช่วยกรุงอังวะ ฝ่ายทัพมอนพอขาดสเบียงลงด้วย, ก็เลิกทัพกลับไป. ผู้ทูลพระราชสาส์นจึ่งถึงอังวะ. เข้าเฝ้าถวายบังคมพระเจ้าอังวะ, พระเจ้าอังวะมีพระทัยปีติปราโมทย์ โปรดพระราชทานรางวันราชทูตไทยเปนอันมาก. แล้วถวายบังคมลามากลางทาง, ราชทูต, อุปทูต, ป่วยถึงแก่กัม, ตรีทูต, กับฟ้าไต่, มาเฝ้าทูนละอองธุลีพระบาทแต่สองคน.

ในปีนั้นปติสังขรณ์พระเจดีย์อารามวัดภูเขาทองหกเดือนสำเร็จ.

นะ ปีชวดอัถสกนั้น, สเด็จไปประพาสเมืองลพบุรี. นักโสนส้องสุ้มผู้คนนะเมืองลพบุรีเปนกบด, ซึ่งซาบจึ่งดำหรัดให้ข้าหลวงสามนายไพร่สามร้อยออกไปจับได้, ส่งลงไปจำไว้นะคุก.

อนึ่งมีหนังสือบอกเข้ามาแต่เมืองนครสรีธัมราช บอกเข้ามาว่า, คล้องได้ช้างพลายเถื่อนสูงสามสอกคืบนิ้วช้างหนึ่ง, ตาขาวเล็บขาวหางขาวขนขาว, พระเจ้าอยู่หัวดำหรัดให้หลวงราชวังเมือง, ไปฝึกให้ชำนิชำนาญแล้วให้นำมา. ฝ่ายเจ้าพระยาชำนาญบริรักส์ว่าที่โกลาธิบดี, เจ้าพระยาภักดีวาทีสมุหนายก, ให้มีตราพระราชสีห์, แลตราบัวแก้วออกไป. ให้กรมการหัวเมืองรายทางทำโรง, ให้เปนมนดบมีช่อฟ้ากะจังไว้รับ ผู้รั้งกรมการหัวเมืองทั้งปวงปรึกสากันว่า, ไม่เคยทำ. จึ่งบอกเข้ามาขอช่างนายการออกไปเมืองนคร. ครั้นซึ่งซาบ, จึ่งมีพระราชโองการตรัสถามเจ้าพระยาชำนาญบริรักส์, แลเจ้าพระยาราชภักดีว่า, โรงราย

ทางหยุดพักวันหนึ่ง, สองวันเท่านั้นก็จะมา, จะให้ทำมนดป. ครั้นถึงกรุงจะให้ทำเปนหย่างไรรับเล่า, นี่หรือจะช่วยท่านบำรุงอานาประชาราสดรให้หยู่เย็นเปนสุข, แล้วดำหรัดคาดโทสเจ้าพระยาชำนาญไว้ครั้งหนึ่ง. แต่เจ้าพระยาภักดีนั้น, ให้ลงพระราชอาญาโบยหลังยี่สิบที. ครั้นหลวงราชวังเมืองนำช้างมาถึงกรุงแล้ว, พระราชทานชื่อว่า, พระบรมคชลักสนะอัคเชนทรสุประดิถสิทธิสนทยามหามงคลวิมลเลิสฟ้า.

อนึ่งพระยาพระราม, พระยากลางเมือง, พวกสมิงทอ, แตกหนีเข้ามาพึ่งพระราชสมภาร, ทางเมืองตากสี่ร้อยเสส, ให้ตั้งบ้าน นะ โพธิ์สามต้น.

ครั้นหยู่มาผู้รั้งเมืองกุยบุรี, บอกหนังสือส่งทองร่อนหนักสามตำลึงเข้ามาถวายว่า, ตำบนบางสพาน, เกิดที่ร่อนทองขึ้น.

ครั้นถึงเดือนสิบสองปีเถาะนพสกให้เกนท์ไพร่สองพัน, ยกออกไปตั้งร่อนทองนะบางสพาน.

ครั้นสิ้นเดือนห้าปีมะโรงสัมริทธิสก, ได้ทองเข้ามาถวายเก้าชั่งเสส. ผู้รั้งเมืองกุยนั้น, โปรดให้เปนพระกุยบุรี, แล้วซึ่งพระราชสัทธาให้แผ่ทองร่อน, ปะฎากลองปีมนดปพระพุทธบาท, แลให้แผ่หุ้มแต่เหม, แลนาคลงมา.

ครั้นเดือนห้าปีมะเมียโทสก, ให้แจกทานแก่ยาจกวนิพกเสมอคนละบาท, สิ้นเงินพันสามชั่งเสส.

นะ เดือนแปดแรมสิบค่ำ, พระเจ้าหยู่หัวซึ่งพระประชวรหนัก, จนสอึกสามชั้น, ต่อกลางคืนตีสิบเอ็ดจึงคลาย. ครั้นเดือนสิบสองข้างขึ้น, สเด็จพระราชดำเนินขึ้นไปสมโภชพระพุทธบาทเปนขบวน. รับสเด็จพัก

นะพระตำหนักท่าเจ้าสนุก, แล้วซึ่งพระวอขึ้นไปประทับร้อนบ่อโล่ก, เพลาเย็นเสด็จไปถึงท้ายชีกุน. ครั้นสมโภชพระพุทธบาท, ครบเจ็ดวันแล้ว, เสด็จพระราชดำเนินกลับยังกรุงพระมหานครศรีอยุธยา.

ในปีมะเมียโทศกนั้น, สมิงทอเจ้าเมืองหงสาวดี, ออกไปโพนช้างอยู่ป่า. พระยาทละกรมช้างคิดกบฎ, ให้สมัคพักพวกกรมสมิงทอ ๆ สู้รบเหลือกำลัง, ก็แตกหนีเข้ามาทางเมืองตาก. ซึ่งพระกรุณาให้รับลงมานะกรุง, แล้วรับสั่งให้มุกะทู้ถามสมิงทอว่า, เองก็ได้นั่งเมืองหงสาวดีเกินวาสนาอยู่แล้ว, เหตุผลเปนประการใดจึ่งหนีเข้ามา. สมิงทอให้การว่า, เมื่อครั้งข้าพเจ้าได้เมืองหงสานั้น, พระยาทละกรมช้างว่าข้าพเจ้าเข้มแขงปราบปรามรามัญได้หลายประเทศ, จึ่งยกบุตรีแต่ตัวข้าพเจ้าขึ้นเปนกสัตรครองกรุงหงสาวดี, แล้วได้ช้างด่างกระดำผู้ตัวหนึ่ง, จึ่งให้ชื่อรัตนฉัตทันต์. ตั้งแต่นั้นก็มีใจกำเริบเติบใหญ่, ให้มีราชสาส์นไปหนึ่ง, ไปถึงพระเจ้าหอคำผู้ครองกรุงเชียงใหม่, ขอพระราชธิดา. ด้วยเดชกุศลวาสนาอบรมไว้. พระเจ้าเชียงใหม่ยอมให้ธิดาซึ่งนามชื่อว่า, นางเทพวิลาบุตรี. ข้าพเจ้าจึ่งตั้งเปนมเหสีฝ่ายซ้าย, นางพังพูเปนฝ่ายขวา, แล้วข้าพเจ้ายกพลโยธาไปล้อมอังวะแทบจะได้, พอได้ข่าวว่ากองทัพกรุงไทยไปช่วย, อนึ่งขาดเสบียงลงด้วย, จึ่งถอยทัพกลับมากรุงหงสาวดี. ครั้นอยู่มาพระยาทละโกรธข้าพเจ้าว่าลำเอียง, จึ่งคิดต่อลวงบอกข่าวช้างสำคัญเผือกผู้, อยู่นะป่าแขวงเมืองตองอู, ขึ้นแก่พม่า. ข้าพเจ้าก็ให้เกณฑ์พลโยธาไปตามช้าง, เที่ยวร่อนแรมทางค้นหาไปไม่พบก็กลับมายังกรุงหงสาวดี, พระยาทละกรมช้างปิดประตูเมืองไว้ไม่เปิดรับข้าพเจ้า ๆ ก็สู้รบกันไปหลายเพลา. ฝ่ายไพร่พลโยธาข้าพเจ้า

ก็น้อยถอยกำลัง, จึ่งพานางเทพวิลาไปส่งบิดานะเมืองเชียงใหม่แล้ว กลับมารบหงสาวดีอีกหลายครั้ง, เหลือกำลังตีมิได้. ด้วยไพร่พลเอาใจออกหาก. ข้าพเจ้าจึ่งหนีเข้ามาเอาผ้าละอองธุลีพระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าหยู่หัว, เปนที่พึ่งตราบเท่าสิ้นชีวิต. ครั้นซงซาบแล้วก็ดำหรัดให้ส่งตัวไปจำไว้ในคุก. ด้วยซงกริ้วคราวครั้งบังอาจมีราชสาสนมาว่าจะเปนทองแผ่นเดียวกัน.

นะปีมะเมียโทศกนั้น, กรมหมื่นอินท์ถึงแก่พิราลัย, ให้ตั้งการถวายพระเพลิงนะวัดไชยวัธนาราม. นะปีนั้นนักองค์อึ่งไปเอายวนมารบพระรามาธิบดี, พระศรีไชยเชฐ, แตกหนีมาพึ่งบรมโพธิสมภาร, มีพระราชโองการให้เกณฑ์ทัพหมื่นหนึ่ง, ไปกะทำแก่กรุงกัมพุชาธิบดี, ให้พระยาราชสุภาวดีเปนแม่ทัพ, ออกไปตั้งชุมพลหยู่นะวัดพระเจดีย์แดง.

พระยาพระรามคิดอุบาย, เรียนแก่ท่านอัคมหาเสนาบดีว่า, จะอาสาไปทัพด้วยห้าคน, แต่ไม่มีอาวุธ ครั้นแจกอาวุธให้ครบมือแล้ว เวลาค่ำยกไปโพธิ์สามต้นพาครอบครัวหนีไป. พระเจ้าหยู่หัวให้เกณฑ์ไปจับได้นะทุ่งบ้านรีบางแก้ว, ให้ประหารชีวิตเสีย.

พระยาราชสุภาวดียกไปกรุงกัมพุชาธิบดีครั้งนั้น, นักองค์อึ่งก็นบนอบเปนปรกติ, พระยาราชสุภาวดีก็ยกทัพกลับมากรุง. หยู่ประมาณปีหนึ่ง, นักองค์อึ่งถึงพิราลัย, ให้พระรามาธิบดีออกไปครองกรุงกัมพุชา.

นะปีมะเมียโทศก, พระยาทละกรมช้างซึ่งได้นั่งเมืองหงสาวดีนั้น, รู้ข่าวไปว่า, สมิงทอหนีเข้าไปพึ่งหยู่นะกรุงศรีอยุธยา, จึ่งให้มีพระราชสาสนเข้ามากราบทูลขอสมเด็จพระเจ้าหยู่หัวว่า, หย่าให้รับตัวสมิงทอไว้, มันเปนคนไม่ตรงอกตัญญู, จะขอรับประทานตัวไปประหารชีวิตเสีย. พระ

เจ้าหยู่หัวก็ไม่โปรดประทานให้เหมือนในพระราชสาส์น อันสมิงทอนี้เปนคนดีมีความรู้, ฝ่ายข้างวิปัสนาดียิ่งนัก. ผิดที่สมิงทอแผ่เมตตานั้น, พะท่ามะรงผู้คุมก็มีความกรุนาตตาให้มิได้จำจอง. แล้วเลี้ยงดูให้กินหยู่สบายบริบูรณ์ มิได้ลำบากยากใจ. กิตติสัพท์นั้นรู้ไปถึงกรมหมื่นจิตสุนทร, ผู้เปนพระเจ้าลูกเทอ. จึ่งมาสึกสาเล่าเรียนความรู้แล้ว, อุปถัมภ์เลี้ยงดูไว้, ให้เปนสุขยิ่งขึ้นไปกว่าเก่า. เวลาวันหนึ่งได้ช่องโอกาสก็ทูลสมเด็จพระเจ้าหยู่หัว, ขอสมิงทอออกจากคุก. พระเจ้าหยู่หัวก็โปรดบันชาให้. ขณะเมื่อเจ้าเมืองหงสาวดีมีราชสาสนมาทูลขอสมิงทอมิได้โปรดประทานให้นั้น, ด้วยซงพระดำหริว่า, สมิงทอเปนคนดีมีวิชา, ลูกเราก็ได้สึกสาเปนสิสมั่น. ครั้นจะส่งไปเขาก็จะค่ามันเสียเปล่า ๆ ครั้นจะเอาไว้ในกรุงเล่า, เขาก็จะนินทาว่า, คบหาคนชั่วไว้. พระเจ้าหยู่หัวก็เอาสมิงทอฝากนายสำเพาหัวซงส่งไปปล่อยนะเมืองจีน. นายสำเพาจึ่งเอาสมิงทอแวะเข้าปล่อยเสียกลางทาง, ข้างฝั่งตะวันตก. แล้วสมิงทอไปหานางเทพวิดาภรรยา, ซึ่งเปนบุตรพระเจ้าเชียงใหม่. สมิงทอแจ้งสุขและทุขให้ภรรยาฟังแล้ว, นางจึ่งไปกราบทูลพระเจ้าเชียงใหม่ผู้เปนบิดา, ขอกองทัพให้สมิงทอกลับไปตีเมืองหงสาวดี, พระเจ้าเชียงใหม่ก็มิได้โปรดให้ตามคำนางเทพวิดาทูลขอ. ครั้นสมิงทอแจ้งดังนั้นก็ขัดใจ, จึ่งลักพานางเทพวิดากับผู้คนสมกำลังไปเปนอันมาก.

เมื่อจุลศักราช 1118 ปีชวดอัฐศก, สมิงทอไปถึงกลางทาง, พบมังลองยกทัพลงไปรบเมืองหงสาวดี, มังลองจึ่งจับสมิงทอได้ไปจำไว้เมืองอังวะ.

ครั้นถึงปีระกาเบญจสก, เจ้าพระยาชำนาญบุรีรักส์ป่วยเปนลม อัมพาต, สี่เดือนเสสถึงอนิจกัม, ซึ่งพระกรุนาให้ใส่พระโกถใส่ชดา, เรียกว่าพระสพ, กะทำชาปนะกิจนะวัดไชยวัธนาราม.

นะเดือนเก้าปีจอฉสก, ให้พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นจิตสุนทร, กรมหมื่นสุนทรเทพ, ไปล้อมช้างนะป่าแขวงเมืองลพบุรี, ตั้งค่ายทเล ชุบสรมุมข้างเหนือหน้าพระตำหนักเดิม.

ครั้นนะเดือนสิบข้างขึ้นสเด็จพระดำเนินขึ้นไป, ให้เกนท์คนออก ไปช่วยทำค่ายปีกกา, เพลาเช้าสเด็จไป. ครั้นถึงเขาเชิงน้ำ, ช่วยคน เข้ามาถึงค่ายนั้น. นะแรมเจ็ดค่ำให้ปิดค่าย, เพลาสเด็จขึ้นพระตำหนัก ห้างทอดพระเนตร, ให้คนช้างออกมาจับได้สามสิบช้าง, ยังมิได้จับ ประมานสามร้อยเสส. ซึ่งพระกรุนาให้เปิดค่ายปล่อยไป. ถึงแรม เก้าค่ำสเด็จไปนมัสการพระพุทธไสยาสน์, นะวัดพระนอนจักรสรี. แรม หยู่เว้นหนึ่งจึ่งล่องมาตามแม่น้ำน้อย. สเด็จขึ้นนมัสการพระพุทธไสยาสน์ นะวัดขุนอินประมูน. นะเดือนหกปีกุนสัปตสกฉลองวัดพระยาคำ

อนึ่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, ประชวรพระโรคสำหรับ บุรุส, กลายไปเปนโรคคุดทะราด. แต่ไม่ได้สเด็จเข้ามาเฝ้าถึงสามปีเสส.

วันหนึ่งมีพระบันทูรให้มาเอาตัวเจ้ากรม, ปลัดกรม, นายเวน, ปลัดเวน, กรมหมื่นจิตสุนทร, กรมหมื่นสุนทรเทพ, กรมหมื่นเสพภักดี มาถามว่า, เจ้ากรมเปนแต่หมื่น, จัดกันในกรมตั้งขึ้นเปนขุนแล้ว, ทำสูงกว่าสักดิ์, ให้ลงพระราชอาญาโบยหลังคนละสิบห้าทีบ้าง, ยี่สิบที บ้าง, เพลากลางคืนให้คนเข้ามาด้อมมองหยู่ประตูสะแก้ว กรม หมื่นสุนทรเทพเกรงจะทำร้าย, เพลาค่ำสเด็จบันทมหยู่ทิมช้างโรงเคียน.

ต่อเพลากลางวันจึ่งสเด็จไปหยู่นะตำหนักสะแก้ว. ได้ประมานเก้าวันสิบวัน, กรมหมื่นสุนทรเทพทำเรื่องราวกราบทูนพระกรุนาเปนการลับว่า, กรมพระราชวังบวรสถานมงคล, สเด็จเข้ามาทำชู้ด้วยเจ้าฟ้าสังวาล, ถึงในพระราชวังหลวงเปนหลายครั้ง. พระเจ้าหยู่หัวให้ชำระกรมฝ่ายในเปนสัจแล้ว. จึ่งสั่งพระเจ้าลูกเทอ, เจ้าฟ้าธิดา, เจ้าฟ้าสุริยวงส์กราบทูนว่า, เปนอริกันหยู่, จะไปเชิญสเด็จมิได้. เจ้าจอมจันทมารดาพระเจ้าลูกเทอ, พระองค์กะแห, จึ่งไปเชิญสเด็จกรมพระราชวังมา, จะขึ้นฉนวนวังหน้า. มหาดเล็กที่ลวงมารับสเด็จนั้นกราบทูนว่า, ประตูเสาธงชัยปิด. ก็หาสเด็จขึ้นไม่, ล่องลงไปประทับหยู่ที่ฉนวนน้ำประจำท่า, ประตูฉนวนก็ปิด, เรือพระที่นั่งล่องลงมา, สเด็จขึ้นสพานได้ระหัดน้ำ, ซึ่งเสลี่ยงมาถึงสรีสำราน, ทอดพระเนตรเห็นคนนั่งหยู่ริมสาลาลูกขุนท้ายสะเปนอันมาก, จึ่งให้กลับพระเสลี่ยง. หลวงสรีพาวังทูนว่า, ขอเชิญพระองค์สเด็จเข้าไปเฝ้าจึ่งจะชอบ. ก็สเด็จเข้าไปหยู่นะทิมดาบ. จึ่งมีพระราชโองการสั่งมหาดเล็กให้ออกมาเชิญสเด็จไป, นะตำหนักสองห้องข้างทิมสงฆ์. แล้วสั่งพระมหาเทพให้จำห้าประการแล้วมีกระทู้ถาม. กรมพระราชวังรับเปนสัจ.

นะวันแรมค่ำหนึ่งเดือนห้า, ให้เคี่ยนนะริมตำหนักสองห้องได้ยี่สิบที. กรมหมื่นสุนทรเทพขึ้นไปกราบทูนว่า, จุกนักจะให้แก้เสีย ซึ่งพระกรุนาให้รับ ครั้นแรมสองค่ำ, เคี่ยนอีกยกหนึ่งยี่สิบที. แรมสามค่ำ, เคี่ยนอีกยกหนึ่งยี่สิบที แลให้นาบพระบาท, แลให้ต่อว่ากรมพระราชวังว่า, อ้ายปื่นกลาโหมคบหากับมารดาเจ้ามิด, แต่เปนเมียข้า เคี่ยนถึงเจ็ดร้อยจนตายกับคา. นี่มาคบหากับเมียเจ้าทั้งสององค์,

แล้วก็เกิดพระราชบุตรด้วยสามองค์, สี่องค์. เจ็ดร้อยจะแบ่งเปนสามส่วน ยกเสียสองส่วน, จะให้เคี่ยนส่วนหนึ่ง, แต่สองร้อยสามสิบที, จะว่าประการใด. กรมพระราชวังบวรสถานมงคลว่า, จะขอรับพระราชอาญาตามจะซงพระกรุนาโปรด. กรมหมื่นเทพพิพิธเอาข้อความนั้นกราบทูน. จึ่งตรัดถามว่า, เคี่ยนได้เท่าไร. กรมหมื่นเทพพิพิธทูนว่า, ได้ถึงพระราชอาญาหกสิบทีแล้ว. ซงพระกรุนาตรัดสั่งว่า ให้เคี่ยนคละสามสิบทีไปกว่าจะครบสองร้อยสามสิบที. แล้วให้ข้าทูนละอองธุลีพระบาทปรึกสาพร้อมกันว่า, โทสถึงตายเปนหลายข้อ. ขอพระราชทานให้สำเร็จโทสด้วยท่อนจันตามประเพนี. จึ่งซงพระกรุนาตรัดขอชีวิตไว้ แต่ให้นาบพระนลาต. เจ้าฟ้าสังวาลนั้น, ให้เคี่ยนยกหนึ่งสามสิบที. หยุดสามวันก็ถึงแก่พิราลัย. กรมพระราชวังนั้น. เคี่ยนอีกสี่ยก, เปนร้อยแปดสิบที, ก็ดับสูญสิ้นพระชนม์. จึ่งให้นำเอาพระสพไปฝังนะวัดไชยวัธนารามทั้งสององค์.

ครั้นเดือนห้าแรมสิบเอ็ดค่ำ, ปีชวดอัฐสก, สเด็ดพระราชดำเนินขึ้นไปฉลองพระนอนจักรศรี, สามวันแล้วกลับมายังกรุงเทพมหานคร.

ขณะนั้นพระยาราชวังเมือง, ออกไปตั้งพะเนียดจับช้างนะท่าโค แขวงเมืองนครชัยศรี. จับได้ช้างเนียมช้างหนึ่งสูงห้าสอก. บอกเข้ามาให้กราบบังคมทูน. จึ่งสเด็ดพระราชดำเนินออกไปทอดพระเนตรถึงท่าโค. ครั้นฝึกชำนิชำนาญแล้ว, ให้นำมาไว้นะโรงในพระราชวัง.

ถึงนะเดือนห้าปีฉลูนพสก, กรมหมื่นเทพพิพิธ, ปรึกสาด้วยเจ้าพระยาอภัยราชา, พระยากลาโหม, พระยาพระคลัง, แล้วกราบทูนว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมขุนสุนทรพิพิธ, จะขอพระราชทานให้

ธิราชเจ้าพระองค์นี้, พระองค์ซงทสพิธราชธัมมีพระชนม์ยืนนาน, ได้เสวยราชย์มา 20 ปี, จนพระชนม์ได้ 71 พรรสา เมื่อกาลมาถึงพระองค์, ด้วยพระองค์เปนอธิบดีใหญ่ในไทยประเทส, จึ่งวิปริตนิมิตเหตุต่าง ๆ.

นะวันเดือนสิบสองแรมสองค่ำปีฉลูนพสก, กลางคืนลมว่าวพัดหนัก, พระมหาธาตุซึ่งเปนหลักวัดโพธิ์ไชมลงทลาย. ทั้งอากาสต่ำแดงร้ายอาเพด, ประทุมเกตุตกต้องมหาธนูลำพู่กัน. อนึ่งดวงดาวก็เข้าในวงพระจันท ทั้งดาวหางคลองช้างเผือก. ประชาชนก็เย็นระเยือกทั้งนคร. ด้วยเทพเจ้าสังหรให้เห็น, ด้วยพระองค์เปนหลักชัยในกรุงพระมหานครสีอยุธยา.

ครั้นนะเดือนหกขึ้นแปดค่ำปีขาลสัมฤทธิสก, เพลาเจ็ดทุ่มซึ่งพระประชวร. ครั้นนะเดือนหกแรมห้าค่ำเพลาเช้า, สเด็ดซึ่งพระเสดยงหิวมา สเด็ดออกพระที่นั่งซึ่งบันแล้ว, สเด็ดพระราชดำเนินขึ้นไปบนพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์. เพลาห้าโมงเสส, สเด็ดมาบันทมนะพระที่นั่งซึ่งบัน. ถึงเพลาเที่ยงห้าบาทบันทมตื่น, จะสเด็ดไปลงพระบังคน. หลวงราชรักสา, หลวงราโชพยุงให้สเด็ดยืน. วาตะปะทะพระเนตรช้อนกลับขึ้น, พระหัถคว้าจับหลักชัยไม่ใคร่จะถูก, หายพระทัยตั้งเสียงกรน. ขณะนั้นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, ให้ไปเชิญสเด็ดกรมหลวงพิพิธมนตรี. เจ้าฟ้าจันทวดี, กรมขุนพิสาลเสนี, ไปนะตำหนักสวนกะต่าย. แล้วกรมหมื่นพิทักสภูเบศร, ให้เชิญสเด็ดกรมขุนอนุรักส์มนตรี, เข้ามาถึงพระที่นั่งซึ่งบัน. แย้มฉากทอดพระเนตรหยุ่สักประเดี๋ยวหนึ่งแล้ว, สเด็ดไปตำหนักสวนกะต่าย. ครั้นเพลายามเสส พระเจ้าหยู่หัวก็สเด็ดสวรรคต เมื่อจุลสักราช 1120 ปีขาลสัมฤทธิสก,

เดือนหกแรมห้าค่ำ, วันพุธเพลายามเสศ. เสวยราชย์มาแต่พระชนม์ 51 ปี, หยู่ในราชสมบัติยี่สิบหกปี, เปนพระชนม์ 77 ปี สวรรคต.

---

## แผ่นดินเจ้าฟ้าดอกมะเดื่อ, ซึ่งเปนกรมขุนพรพินิต

เมื่อจุลศักราช 1120 ปีนั้น, กรมหมื่นเทพพิพิธเชิญพระแสงดาบ, พระแสงกระบี่, พระแสงง้าวข้างที่, ออกมาส่งให้ขุนพิพิธรักสาชาวที่, เอาไปถวายนะพระตำหนักสวนกระต่าย กรมหมื่นสุนทรเทพ, กรมหมื่นเสพภักดี, สเด็จไปทางข้างในเชิญเอาพระ บนพระที่นั่งบรรยงกรัตนาสน์, ไปตำหนักสาลาลวด.

ขณะนั้นกรมหมื่นเทพพิพิธ, กรมหมื่นจิตสุนทร, ตรัสสั่งพระยาพระคลัง, พระยาอภัยมนตรีว่า ประตูพระราชวังให้ปิดตามทำเนียม. พอกรมขุนอนุรักษ์มนตรี, สเด็จมาตรัสเรียกกรมหมื่นเทพพิพิธออกไป, แล้วให้เชิญหีบพระแสงนะโรงแสงไปสวนกระต่าย. กรมหมื่นจิตรสุนทร เห็นก็ตกพระทัย, สเด็จขึ้นไปตำหนักสาลาลวด. ครั้นเพลาจะใกล้พลบค่ำ มีพระบันทูรให้มหาดเล็กออกไปหาข้าทูนละอองธุลีพระบาทผู้ใหย่ผู้น้อยนะสาลาลูกขุน, เข้ามาเฝ้านะสวนกระต่าย. แต่ขุนอนุรักษ์ผู้ซึ่งเอาคนนะตำหนักสะแก้ว, ข้ามกำแพงวัดสรีสรรเพชญ์, แต่กำแพงโรงรถ, เข้ามาบันจบนะตำหนักสาลาลวดร้อยเสศ ขุนพิพิธภักดีข้าหลวงกรมหมื่นจิตสุนทรพาคนไปกระทุ้งบานประตูโรงแสงข้างหน้า, เข้าไปเอาพระแสงมาถือเปนอันมาก.

นะวันแรมห้าค่ำเปนวันพระ, พระเทพมุนี, พระพุทธโฆสาจารย์,

พระธัมอุดม, พระธัมเจดีย, พระเทพกวี, เข้ามาเตรียมจะถวายพระธัมเทสนา, หยู่นะทิมสงค์ประมานทุ่มเสส. จึ่งมีพระราชบันทูรให้นิมนต์เข้ามานะตำหนักสวนกะต่าย. ตรัดอาราธนาให้ขึ้นไปว่ากล่าวเจ้าสามกรม, ให้ลงมาสมัคสมานกันถึงสองกลับ. ต่อเพลาสามยามเสสเจ้าสามกรมจึ่งมาเฝ้า, ทำสัจถวายทั้งสามองค์.

ครั้นเพลาเช้าจึ่งสเด็ดมานะพระที่นั่งซึ่งบันลงพระบรมสพ, แล้วเชิญเข้าพระโกษประดับไว้บนพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์. ครั้นลงพระสพแล้ว, เจ้าสามกรมก็กลับไปวัง, คิดตั้งซ่องสุมผู้คนสาตราอาวุธไว้ดังเก่า. มีผู้นำคุยรหัสกราบทูนพระเจ้าหยู่หัว, กรมพระราชวังบวรสถานมงคล. จึ่งซงดำหริการด้วยสมเด็ดพระเชตถาธิราชเจ้ากรมขุนอนุรักสมนตรี ๆ ให้หาสามกุมารเข้าไปเฝ้ากิจราชการนะตำหนักตึก. นะวันแรมสิบเอ็ดค่ำเพลาบ่าย, กรมหมื่นจิตสุนทร, กรมหมื่นสุนทรเทพ, กรมหมื่นเสพภักดี, สเด็ดขึ้นไปเฝ้ากรมขุนอนุรักสมนตรีนะตำหนักตึก.

ขณะนั้นวางคนไว้ให้กุมเอากรมหมื่นสุนทรเทพ, ไปถึงสังขลิกพันธไว้นะหอพระมนเทียรธัม. กุมเอากรมหมื่นเสพภักดี, ไปพันธนาไว้นะพระคลังสุภรัตน. จับเอากรมหมื่นจิตสุนทร, ไปจำไว้นะพระคลังพิเสส ครั้นสิบสามค่ำจึ่งให้ประหารด้วยท่อนจันท์, นะพระคลังพิเสสทั้งสามองค์.

ครั้นสิ้นเสี้ยนสัตรูแล้ว, ก็สเด็ดพระราชดำเนินไปถวายราชสมบัติ, แก่สมเด็ดพระเชตถาธิราชเจ้ากรมขุนอนุรักสมนตรี ๆ มิได้รับราชสมบัติ, แล้วตรัดว่า, สมเด็ดพระราชบิดาตั้งไว้ให้พระอนุชาเจ้า, ครองราชสมบัติสนองพระองค์สืบไปเถิด, จะทำให้ผิดกับรับสั่งนั้นหาควรไม่. กรม

พระราชวังบวรสถานมงคล, ก็จำพระทัยครองราชสมบัติ.

ครั้น นะเดือนเจ็ดขึ้นหกค่ำ, จึ่งตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเสก, นะพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท. กรมขุนอนุรักษ์มนตรีสเด็จไปหยู่ นะ พระที่นั่งสุริยามรินทร์. ซึ่งพระกรุณาตั้งกรมหลวงพิพิธมนตรี, เปนกรมพระเทพามาตุ. ครั้นนะเดือนสิบสองกรมพระเทพามาตุสเด็จสวรรคต พระเจ้าหยู่หัวให้นำพระโกษเข้ามารับพระสพ, จึ่งเชิญขึ้นประทับไว้ นะ พระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์เปนสองพระโกษ.

ครั้นนะเดือนห้าขึ้นสิบเอ็ดค่ำ, จุสักราช 1121 ปีเถาะเอกสก, พระเจ้าหยู่หัวก็ถวายพระเพลิงสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง, พระพันปีหลวง, ตามประเพณีการพระบรมสพ. ครั้งนั้นพระเจ้าหยู่หัวทั้งสองพระองค์, ทำสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบิตุราช, มาตุรง, ยิ่งหย่างกว่าแต่ก่อนเปนอันมาก. แล้วพระเจ้าหยู่หัวสั่งให้สร้างวัด, เรียกว่าวัดอุทุมพรอารามวัดหนึ่ง. แล้วให้ปิดสังขรณ์หลังคาพระมณฑปพระพุทธบาท, หุ้มทองสองชั้น, สิ้นทองสองร้อยสี่สิบสี่ชั่ง. พระองค์ซึ่งฉลองถวายไทยทานแก่พระสงฆ์แลยาจกวานิพกเปนอันมาก. แล้วพระองค์ซึ่งว่าราชการงานกรุง, ดูผิดแลชอบตามเยี่ยงหย่างพระมหากสัตราธิราชเจ้าแต่ก่อนมา. เวลาหนึ่งพระเจ้าหยู่หัวซึ่งพระดำหริว่า, เรานี้เปนอนุชายังหาควรแก่ราชสมบัติไม่. อันราชสมบัตินี้, ให้พระเชษฐาธิราชเจ้าครองสนององค์สมเด็จพระราชบิดาเจ้าจึ่งจะควร. ซึ่งพระมนสิการแล้ว, พระองค์ก็สเด็จไปถวายสมบัติแก่สมเด็จพระเชษฐาธิราช. แล้วพระองค์ก็สเด็จซึ่งเรือพระที่นั่งกิ่งเปนขบวนพยุหะยาตรา, ไปซึ่งผนวช นะ วัดเดิม แล้วสเด็จไปหยู่ นะ วัดประดู่.

เปนกรมพระราชวังบวรสถานมงคล. ฝ่ายกรมขุนพรพินิตทำเรื่องราวถวายว่า, พระเชษฐากรมขุนอนุรักษ์มนตรีมีอยู่, จะขอพระราชทานให้เปนกรมพระราชวัง. พระเจ้าอยู่หัวดำหรัดว่า กรมขุนอนุรักษ์มนตรีนั้น, เปนวิสัยพระทัยปราศจากความเพียร. ถ้าจะให้ดำรงถานาศักดิ์อุปราชสำเหร็ดราชการถึงหนึ่ง, ก็จะเกิดวิบัติฉิบหายเสีย. เห็นแต่กรมขุนพรพินิตกอบด้วยสติปัญญา ฉลาดเฉลียว ควนจะดำรงเสวตฉัตรรักษาแผ่นดินได้. จึ่งพระราชทานถานาศักดิ์ เปนกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, อยู่วังจันทกเสม. อันกรมพระราชวังองค์นี้, คือเจ้าฟ้าดอกมะเดื่อ. เดิมเมื่อซงพระครรภนั้น, สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซงพระสุบินนิมิตว่า, มีผู้เอาดอกมะเดื่อมาถวาย, พระองค์จึ่งซงทำนายว่า, ดอกมะเดื่อเปนของหายากในโลกนี้. เมื่อประสูติจึ่งประทานนามว่า, เจ้าฟ้าอุทุมพรราชกุมาร. ราสดรเรียกว่าเจ้าฟ้าดอกมะเดื่อ. พระเจ้าอยู่หัวปราถนาจะให้ครองราชสมบัติสืบไป, จึ่งตั้งไว้ในที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล.

ครั้นถึงณะเดือนเจ็ดปีฉลูนพศก, กรมหมื่นจิตสุนทรกราบทูลว่า, ช้างต้นบรมจักรพาฬนั้น, งายาวออกชำระจำเริญเข้าไป, จวนจะถึงไส้งาอยู่แล้ว เกรงจะตายเสีย.

ครั้นเดือนเก้า สเด็ดพระราชดำเนินขึ้นไปสมโภชพระพุทธบาท, ประทับแรมณะพระตำหนักท่าเจ้าสนุกสามเวนแล้ว, ซงพระวอขึ้นไปถึงพระตำหนักท้ายพิกุน. รุ่งขึ้นเพลาเช้า, ให้ทำเครื่องสด, ผูกช้างต้นพระบรมจักรพาฬถวายพระพุทธบาท, ปล่อยไปทางธารเสม, แล้วสเด็ดพระราชดำเนินกลับยังกรุงเทพมหานคร. อันสมเด็จพระบรมราชา

# แผ่นดินกรมขุนอนุรักษ์มนตรี

ขนะเมื่อจุลศักราช 1121 ปีเถาะเอกศกนั้น กรมขุนอนุรักษ์มนตรี สมเด็จราชาภิเศก, ณะ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท, ซึ่งพระนามสมเด็จพระบรมราชา, มหากษัตรบวรสุจริต, ทศพิธธรรมธิเรศรเชษฐโลกา นายกอุดมบรมนาถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว. สมเด็จผ่านพิภพกรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยา, ตามโบราณราชประเพณีสืบไป. พระองค์มีอัคราชชายาสององค์. แต่ยังเปนกรมมาด้วยกัน. พระองค์ตั้งไว้เปนมเหสี. มเหสีองค์หนึ่งนั้น, มีพระราชบุตรสององค์ ๆ พี่นางชื่อประพาลสุริยวงศ์. องค์ชายชื่อประไพกุมาร. พระมเหสีองค์หนึ่งนั้น, ก็มีพระราชบุตรสององค์เหมือนกัน. องค์พี่นางชื่อรุจาเทวี. พระน้องยานั้น, ชื่อสุทัศนะกุมารา. พระองค์จึ่งตั้งพระอัคราชชายาอีกองค์หนึ่งชื่อเจ้าแมงเม่า, รวมองค์กันกับพระองค์ ๆ มีพระราชบุตรด้วยเจ้าแมงเม่าองค์หนึ่ง, ชื่อศรีจันทเทวี. พระองค์ซึ่งพระเมตตาให้ยศถาศักดินาเสมอกัน. เหล่าพระสนมพวกนั้น, ห่ามพระราชธิดากับพระองค์ไม่.

ครั้นพระองค์ได้เสวยราชย์ได้ประมาณเจ็ดแปดวัน. กรมหมื่นเทพพิพิธ. ก็ทูลลาออกซึ่งผนวชอยู่ ณะ วัดกระโจม. กรมหมื่นเทพพิพิธนั้นฝักฝ่ายฝากตัวอยู่ข้างวังหน้า. กับวังหลวงหาสนิทไม่. ครั้นวังหน้าออกบวชก็ว้าเหว่พระทัย. เจ้าพระยาอภัยราชา, พระยาเพชรบุรี. หมื่นทิพเสนา, นายจุ้ย, นายเพ็งจันท, พากันออกไปคิดการกบฏ กับกรมหมื่นเทพพิพิธ ๆ รู้ระแคะระคายก็หนีไปจากวัดกระโจม, ตามไปจับได้ ณะ บ้านนาเริงนอกด่าน. แต่เจ้าพระยาอภัยราชา, พระยาเพชรบุรี,

นายจุ้ย, สามคนนี้, ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนแล้วจำครบไว้. หมื่นทิพเสนา, นายเพ็งจันท, หนีหาได้ตัวไม่.

ขณะนั้นพอกำปั่นอังกริดลูกค้าเข้ามาณะกรุง จึ่งมีพระราชโองการฝากกรมหมื่นเทพพิพิธแก่นายกำปั่น, ให้เอาไปปล่อยเสียที่เกาะลังกาทวีป. ครั้นสิ้นเสี้ยนสัตรูแล้ว, พระองค์ก็ทนุบำรุงพระพุทธสาสนา, แลอาณาประชาราสดร ให้อยู่เย็นเปนสุข. แลพระองค์สถาปนาพระอาราม, พระราชทานนามวัดละมุดหนึ่ง, วัดครุทธาหนึ่ง, สองวัด. แล้วฉลองถวายไทยทานแก่สมนะพราหมนายาจกวันนิพกถ้วนหน้า. มีงานมหรสพครบเจ็ดวัน แล้วสเด็จกลับยังพระราชวัง.

ฝ่ายข้างกรุงอังวะนั้น, อองเจยะนายบ้านมุกโซไปถวัลยราชย์, ในเมื่อจุลศักราช 1116, ซึ่งพระนามมางลอง. พระองค์มีราชบุตรหกองค์ราชธิดาสามองค์. พระราชทานถานาศักดิ์ตามผู้ใหญ่ผู้น้อย. ให้มังลองไปผ่านเมืองเปะเยียง. มังระผ่านเมืองปะดู. มังโปผ่านเมืองอันเมียง. มังแวงผ่านเมืองปะดุง. มังจุไปกินเมืองปะดาน. โพเชียงไปกินเมืองแปงตะและ. พระเจ้ามังลองเสวยราชย์ได้แปดปี, ซาบเหตุว่ากรุงสรีอยุธยาผลัดแผ่นดินใหม่, จึ่งซึ่งพระราชดำริหาเหตุซึ่งจะมาทำแก่กรุง. พอมีผู้นำเอาความอันหนึ่งขึ้นทูลว่ากำปั่นฝรั่งข้างอังวะใช้ใบลมซัดไปเข้าเมืองตะนาวสรีทวารดีบุรี. นายกำปั่นชื่ออะรมีนี้ ข้ากรุงสรีอยุธยาเอานายกำปั่นของเราไว้. พระเจ้ามางลองซาบเหตุขัดพระทัยนัก, จึ่งดำหรัดให้เกนทัพฉกันลำเครื่องเก้าหมื่น, ช้างสองร้อย, ม้าพันหนึ่ง. สำหรัดแล้วก็ดำเนินทัพออกจากกรุงอังวะ ทัพหน้าเข้าตีเมืองมะริด เมืองตะนาวสรี ๆ มีบอกเข้ามากราบทูลสมเด็จพระเจ้า

หยู่หัว ๆ ซึ่งซาบเหตุแล้วดำหรัดให้คนเร็วม้าใช้รีบออกไปสืบราชการดู. มากราบทูนว่า, พม่ายกมาแต่ข้างทางมะริดทางหนึ่ง, ทางท่ากะดานหนึ่ง, ทางเชียงใหม่หนึ่ง. ที่จริงนั้นพม่ายกมาแต่ข้างมะริดทางเดียว. พระเจ้าหยู่หัวไม่ซึ่งซาบแน่, ก็ตกพระทัย, ด้วยมิได้มีพระวิจารณ์พระเชาวนญาณ, ก็พาดเชดาซึ่งเชื่อเอาทั้งสามทาง. จึ่งดำหรัดให้พระยาพิชัยสงคราม, นามชื่อพระปลัดชู. พระจุฬา, หลวงศรียศ, หลวงราชพิมล, ขุนศรีวรคันท์, ห้าคนคุมพลห้าพัน, ออกไปต้านทานข้างมะริดก่อน.

แล้วเกนท์พระยาราชสงคราม, พระยาไชยา, พระยามหาเสนา, พระยาเพชรพิชัย, พระยาสมบัติธิบาล, พระยาตะนาว, พระยาพัทลุง, หลวงกระ, แปดคนนี้คุมพลคนละพัน, แล้วให้พระยาอภัยราชาถืออาญาสิทธิ์เปนแม่ทัพยกไปรับทางเชียงใหม่.

แล้วเกนท์ทิพเสนา, ราชามาจ, ทิพรักสา, ราชาบาล, วิสุทธิโยธามาจ ราชโยธาเทพ, หลวงสักดิ์, หลวงสิทธิ์, หลวงริทธิ์ หลวงเดช, สิบคนคุมพลคนละพัน. ให้พระยาอภัยมนตรีเปนแม่ทัพใหญ่, ยกไปจุกไว้ทางท่ากะดาน.

ครั้นซึ่งซาบว่า, ทางมะริดพม่ายกมามาก, ก็ให้พระยายมราชเปนทัพหน้าคุมพลคนสองหมื่น, ให้พระยาธรรมาถืออาญาสิทธิ์เปนแม่ทัพคุมพลสามพัน, ยกเพิ่มเติมไปตั้ง ณะ เมืองกุยบุรี. พม่ายกขึ้นมาตีทัพพระยายมราช ณะ แก่งตุ่มแตก, แล้วยกแยกไปตีกองปลัดชู, ซึ่งตั้งหยู่ตำบนอ่าวขาวริมทเล. พระยาธรรมาจะยกไปช่วยพระยายมราชก็ไม่ทัน. จึ่งแบ่งไพร่ห้าร้อยไปช่วยกองปลัดชู, รบกันหยู่ประมานกึ่งวัน, กองปลัดชูก็แตกพ่ายมา.

พระเจ้าอังวะก็ดำเนินทัพเข้ามา, นะ แขวงเมืองกุยบุรี, เมืองปรานบุรี. ขณะนั้นกองสอดแนมพม่า จับไทยชาวบ้านบ่อได้สามคนเข้าไปถวายพระเจ้าอังวะทูนว่า, บังอาจออกต้อมมองดูกองทัพ. พระเจ้าอังวะจึ่งมีกระทู้ถามว่า, เองเปนแต่ชาวที่คนชนบทบ้านป่า. เมื่อข้าศึกมาองอาจมิได้เกรงพระราชอาญา, ออกต้อมมองสืบกองทัพกูผู้เปนกสัตร, ใครใช้สอยจงว่าไปแต่ตามจริง. ชายผู้หนึ่งจึ่งกราบทูนว่า, พระราชอาญาเปนล้นเกล้า, ซึ่งจะไม่เกรงพระเดชเดชา, แลมีผู้ใช้สอยมาสืบทัพ, สมเด็จพระพุทธเจ้าหยู่หัวนั้นห้ามมิได้. ซึ่งอาจหาญมิได้กลัวความตาย, มาทั้งนี้. ด้วยปู่ย่าตายายสั่งกำหนดไว้ว่า, จุลศักราช 1122 ปีมะโรงโทศก, จะมีพระมหาสัตราธิราชเจ้า, ผู้กอบด้วยพระกรีสดานุภาพได้ปราบดาภิเสก, ในเสวตฉัตรเปนบรมขัติยามหาพิเสสในกรุงพุกามประเทสทิสอัสดงค์, จะเสด็จพระราชดำเนินพยุหะจตุรงค์มาทางนี้, ปราบอรินทราชไพรีกลียุค, ทำนุกบำรุงพระพุทธสาสนา, ประชาราสดรไม่เดือกหน้า. ข้าพเจ้าเกิดมาไม่เคยเห็น, จึ่งกล้าชวนกันมาแอบเร้น, คอยชมบรมโพธิสมภารเจ้า. จึ่งสมคำผู้ใหญ่เล่าสืบ ๆ มา, แล้วแต่จะโปรด. พระเจ้าอังวะได้ซึ่งฟังดั่งนั้นก็มีพระทัยยินดี. จึ่งดำหรัดให้พระราชทานตราภูมิคุ้มห้ามแก่ชายทั้งสาม: แล้วพวกพ้องให้ตั้งทำมาหากินหยู่ตามภูมิลำเนา.

พระเจ้าอังวะจึ่งดำเนินทัพล่วงเมืองกุยบุรี, เมืองปรานบุรี, แลเมืองเพชรบุรี, เมืองราชบุรี, ได้เปนลำดับมา.

ขณะนั้นสมเด็จพระอนุชาธิราช, ลาผนวดออกมาว่าราชการแผ่นดินให้ถอดจำเจ้าพระยาอภัยราชา, พระยายมราช, พระยาเพชรบุรี, ออก

จากสังขลิกพันธ, แล้วดำหรัดให้เกนท์พลทหานขึ้นรักษาหน้าที่เชิงเทินรอบพระนคร. กำแพงตามหน้าพระราชวังนั้น, ให้รื้อเสีย. เอาไม้จอนสักปักปิดประตูน้ำประตูบกทั้งรอบกรุง. ให้พระยากลาโหม, พระยารัตนาธิเบศ, พระยาราชบังสัน, ยกออกตั้งค่ายนะบ้านตาลาน.

อนึ่งให้พันธนาพระยาราชมนตรี, จหมื่นศรีสรรักษ์. แล้วให้มีกะทู้ถามว่า, เข้าไปคบหาท่าชู้ด้วยข้างใน. ครั้นเปนสัจแล้วให้ลงพระราชอาญา, คละยกจำคงไว้สามวัน. พระยาราชมนตรีตาย, ให้เอาไปเสียบประจานไว้นะประตูชัย.

ฝ่ายทัพหน้าพม่ายกมาตีค่ายซึ่งตั้งอยู่ตาลานนั้น, แตกพ่ายเข้ามา. พระยากลาโหม, ขึ้นช้างหนีมาถึงทุ่งวัดนนทรี. พม่าควบม้าไล่ตามมาทัน, แทงพระยากลาโหมตาย. พระยายมราชนั้น, ต้องหอกซัดเปนหลายแห่ง, หนีเข้ามาได้, อยู่ประมาณเก้าวันสิบวันจึ่งตาย พระยาราชบังสันนั้นยังบิ่นแย่งเอาพระยารัตนาธิเบศ. ครั้นแตกหนีเข้ามาถึงแล้วหาเข้าเฝ้าไม่, เปนพวกบิ่นราชมนตรี, ให้สืบได้ตัวมา, ลงพระอาญา, เคี่ยนยกหนึ่งแล้วให้พันธนาไว้, ประมาณแปดวันก็ตาย, จึ่งเอาไปเสียบไว้นะประตูชัย.

ฝ่ายพระเจ้าอังวะดำเนินทัพเข้ามา, ตั้งนะทุ่งบางกุ่มบ้านกะเดื่อง กองหน้าตั้งนะโพธิ์สามต้น, จึ่งหลวงอภัยพิพัฒน์จัดจีนนายก่ายสองพันยกออกไปจะตั้งค่าย. พม่าข้ามแม่น้ำโพธิ์สามต้นมาตีกองทัพจีนก็แตกลงน้ำ. พม่าเห็นได้ทีก็ไล่ติดตามฆ่าฟันมาถึงปรกวัดทเด. กองหมื่นทิพเสนาตั้งอยู่ที่นั้นแลเห็นก็พลอยแตกข้ามน้ำมาด้วย, เสียผู้คนเปนอันมาก. พม่าก็ยกกองทัพตามเข้ามาตั้งค่ายนะพะเนียด, วัดพระเจดีย์แดง. ครั้น

นะเดือนห้าแรมแปดค่ำปีมะโรงโทศก. พม่าไปตีท้ายคูทั้งสองฟาก, บั้นตาครอบครัวชายหญิงซึ่งหยู่บกนั้น. พม่าจับได้มัดผูกค่าฟันตายเปนกอง ๆ. ที่หยู่อัดแอกันทั้งแม่น้ำ, พม่าลงเรือไล่ค่าฟันล้มตายเปนอันมาก. แลเผาก๊าปั่นวิลันดา, แลเรือใหญ่น้อยเสีย. อาศพลอยเต็มทั้งแม่น้ำจนกินมิได้.

ครั้นนะเดือนห้าแรมสิบสี่ค่ำ, พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งนะวัดราชพลี, วัดกษัตรา, ยิงเข้ามาในกรุง, พระเจ้าหยู่หัวเสด็จทรงช้างต้นพลายแสนพลพ่าย, ไปทอดพระเนตรกำชับหน้าที่นะวัดสวนหลวง, วัดสบสวรรค์, แลป้อมมหาชัย.

ครั้นเพลาเย็นพม่าเดิรข้ามฟากไปข้างวัดภูเขาทอง, ถึงเพลาเช้าขึ้นค่ำหนึ่งเดือนหก. พม่าเอาปืนใหญ่เข้ามาตั้งนะวัดหน้าพระเมรุ. จังกายิงระดมเอาพระราชวัง, แลพระที่นั่งสุริยามรินทร์ทั้งกลางวันกลางคืน. พวกเจ้าอังวะทรงประชวรลง, จึ่งให้ถอยทัพไปทางเมืองเหนือ, แต่นะเดือนหกขึ้นสองค่ำปีมะโรงโทศก. ถึงตำบลตะเมาะกะโลกนอกด่านระแหง. เปนระหว่างมัชฌิมวิถีกสวรรคต. เสวยราชสมบัติได้แปดปี.

ฝ่ายพระเจ้าหยู่หัวจัดให้พระยายมราช, พระสีหราชเดโช, ไปตามกองทัพพม่าจนพ้นด่านระแหง, แล้วก็กลับมา. ฝ่ายข้างมุขมนตรีกรุงอังวะ, ก็อันเชิญพระสพไปยังกรุงพุกามประเทศราชธานี. แล้วก็พร้อมกันอันเชิญมังลองราชโอรส, ขึ้นดำรงอาณาจักรรักษาราชประเพณี, โดยขัติยจารีตพระมหากษัตราธิราชเจ้าแต่ก่อน.

ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานครนั้น, ให้ขุดได้ปืนกะสุนสามนิ้วสี่นิ้ว, นะที่ค่ายหลวงพระเจ้าอังวะนั้นสิบบอก. แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้น

เฝ้าสมเด็ตพระเชตถาธิราช, นะพระที่นั่งสุริยามรินท์เนือง ๆ.

ครั้นนะเดือนแปดข้างขึ้น, สเด็ตพระราชดำเนินออกไป, นะวัดโพธิ์ทองคำหยาดซึ่งผนวด, แล้วกลับเข้ามานะวัดประดู่. ขณะนั้นให้รื้อพระที่นั่งสุริยามรินท์ลงทำใหม่, สิบเดือนจึ่งสำเหร็ด.

ครั้นหยู่มาพระยาระยาเจ้าเมืองไซ, ได้ช้างเล็บรอบเท้าตัวหนึ่งเข้ามาถวาย. สมเด็ตพระเจ้าหยู่หัวดีพระทัย. ประทานพระราชบำเหน็ดรางวัล, แล้วขนานนามพระบรมฉัตทันต์มหันดพงสามกุญชร. ยังมีช้างเนียมตัวหนึ่งเข้าพะเนียดนะกรุง, สเด็ตไปซึ่งจับได้. พระราชทานนามพระบรมช้าง.

ยังมีนายกำปั่นชื่ออะลังกะปูนิ, นำเอาสิงห์โตตัวหนึ่ง, กับนกกะจอกเทศตัวหนึ่ง, เข้ามาถวายแก่สมเด็ตพระพุทธเจ้าหยู่หัว ๆ มีพระทัยยินดีโปรดพระราชทานบำเหน็ดรางวัลแก่อะลังกะปูนี้ผู้มีใจสามิภักดิ.

อนึ่งแต่ครั้งมางลองตีได้เมืองหงสาวดีนั้น, มอญชาวเมืองเมาะ-ตมะอพยพหนีเข้ามาหยู่นะเมืองทวายประมานพันเสศ, ซึ่งพระกรุนาให้รับเข้ามาไว้นะกรุง. ถึงเดือนอ้ายปีมะโรงโทสก, มอญไปประชุมกันหยู่นะเขานางบวดคิดกบถขึ้น, ยกเข้าตีเอาเมืองนครนายก. พระเจ้าแผ่นดินดำหรัดให้พระสีหราชเดโชเปนแม่ทัพ, พลสองพันยกออกไป. ฝ่ายมอญหาอาวุธมิได้, เสียมแต่ไม้ตะบองขว้าง. ทัพพระสีหราชเดโชแตกเข้ามา. จึ่งให้พระยายมราชเปนแม่ทัพคุมพลทหารสองพัน, พระยาเพชรบุรีเปนทัพหน้าพลพันหนึ่ง, ยกไปตีมอญใหม่แตกหนีไปทางหล่มสัก, ตั้งหยู่เหล่าตะกดแร่.

ครั้นนะปีมะเส็งตรีสก, พระเจ้าอังวะให้มังหม่องราชบุตร.

อันผ่านเมืองพองคานั้น, ยกไปตีเมืองเชียงใหม่ข้างเจ้าเมืองลำพูนนั้น, พากันอพยพเข้ามาพึ่งพระราชสมภารนะกรุงศรีอยุธยาทางด่านเมืองพิชัย. ฝ่ายเมืองเชียงใหม่ให้มีสุภอักสรมาว่า, จะขอเอาพระเดชเดชานุภาพพระบาทสมเด็จ บรมบพิตรพระพุทธ เจ้าหยู่หัวนะ กรุงเทพมหา นครเปนที่พึ่ง, ขอกองทัพไปช่วย. พระเจ้าหยู่หัวให้เกนท์ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ. พระยาพระพิสนุโลกเปนแม่ทัพ, พลทหานห้าพัน, ยกไปถึงตำบนบ้านระแหง. จึ่งได้ข่าวว่าเมืองเชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้ว, แลกองทัพพม่านั้นค้างรีดูหยู่เมืองเชียงใหม่.

ฝ่ายข้างพระเจ้าอังวะซังพระประชวรลง, ก็ถึงพิราลัยไปสู่ปรโลกในสักราชปี, 1127 สเด็จดำรงแผ่นดินหยู่สามปี. จึ่งพระอนุชาธิราชซึ่งซงพระนามซื่อมองระนั้น, สเด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชราไชยสวรรยา, นะกรุงรัตนบุระอังวะ, สืบสันตติสุริยวงส์ดำรงราชประเพนีสืบต่อไป.

ฝ่ายหุยตองจารู้ว่า, กรุงอังวะผลัดแผ่นดินใหม่, ก็คบคิดกับชาวเมืองทวาย, ไล่ฆ่าฟันพม่าซึ่งหยู่รักสาเมืองเสียสิ้น. หุยตองจาก็ได้เปนใหญ่, จึ่งแต่งเครื่องมงคลราชบรรณาการ. มีดอกไม้ทองเงินเปนต้น. ส่งเข้ามานะกรุง.

ครั้นนะเดือนแปดปีมะเมียจัตวาสก, น้ำเหนือหลากมาแดงเหมือนน้ำดินแดง, หยู่สามวันหายไปเปนปรกติ. ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธ, ซึ่งให้ส่งออกไปเสียนะเกาะลังกาทวีปนั้น. ไปเที่ยวหยู่นะเมืองแขก, เมืองพราหมน์. รู้กิติศัพท์เล่าลือไปว่า, กรุงศรีอยุธยาเสียแก่มางลองแล้ว, จึ่งโดยสารกำปั่นลูกค้าเมืองเทสเข้ามานะเมืองมะริด, พระเจ้าหยู่หัว, ให้รับไว้นะเมืองตะนาวศรี, แล้วแต่งข้าหลวงไปกำกับ.

ครั้นถึงปีวอกฉศก, เดือนแปดน้ำเหนือหลากมาอีก, แดงเหมือนน้ำดินแดงจาง, หยู่สองวันหายเปนปรกติไป.

ครั้นนะเดือนอ้าย, สเด็ดนมัสการพระฉาย, แรมหยู่สามเวน, แล้วสเด็ดกลับลงมาสมโภชพระพุทธบาทเจ็ดวัน, จึ่งดำเนินกลับยังกรุงเทพมหานคร. อนึ่งดำหรัสให้พระวิสุทธโยธามาตย์, ควั่นเชือกน้ำมันท่ารอกไว้ให้มาก. ถ้ามีการสึกมา, จะเอาไม้ตั้งขาหยั่งบนป้อมแลเชิงเทิน, แล้วจะเอารอกติดเอาปืนกะสุนสามนิ้วสี่นิ้ว, ชักขึ้นไปให้สูง, แล้วจะถ่ามชนวนยิงมิให้ข้าสึกเข้ามาใกล้.

ครั้นนะเดือนสามปีวอกฉศก. พระเจ้าอังวะดำหรัสให้มังมหานรธาหนึ่ง, มะคราโบหนึ่ง. มังยีเจสูหนึ่ง, สะดูกามนีหนึ่ง, แยงตะยุหนึ่ง, ยกกองทัพเข้ามาตีเมืองทวาย. เมืองตะนาวสรี, บอกข้อราชการเข้ามากราบบังคมทูลว่า, พม่ายกมาตีเมืองทวาย. แลหุยตองจาเจ้าเมืองทวายนั้น, ก็หนีเข้ามานะเมืองตะนาวสรี. ครั้นพม่าตีเมืองมะริดเมืองตะนาวแตกแล้ว, หุยตองจาหนีเข้าทางเมืองชุมพร. พม่าก็ยกติดตามเข้ามาเผาเมืองชุมพรเสีย, แล้วยกไปเมืองทวาย. แลหุยตองจานั้นซึ่งพระกรุนา, ให้ส่งไปไว้นะเมืองชลบุรี. แต่กรมหมื่นเทพพิพิธนั้น, ให้ส่งไปเมืองจันทบุรี. แล้วดำหรัสให้พระพิเรนทรเทพ, เปนแม่ทัพออกไปตั้งหยู่กาญจนบุรี. ครั้นถึงเดือนเจ็ดมังมหานรธา, ให้แยงตะยุกลับขึ้นไปแจ้งราชการนะกรุงอังวะ. แล้วจึ่งปรึกสากันว่า, เรามาตีเมืองทวายได้, บัดนี้หาผู้ใดจะต้านทานต่อฝีมือทแกล้วทหารเราไม่. ควานเราจะเข้าไปชิงเอาซึ่งเสวตฉัตร, นะกรุงเทพมหานคร, เปนความชอบถวายแก่พระเจ้าอังวะ, เห็นจะได้โดยสดวก.

ครั้นปรึกสาพร้อมกันแล้ว, ก็ดำเนินพลพยุหะโยธาทัพ, สัพด้วย เครื่องสาตราวุธทั้งปวง, เข้ามาตีเอาเมืองเพชรบุรี, เมืองราชบุรี, เมืองกาญจนบุรี, สมเด็จพระเจ้าหยู่หัวได้ซงซาบก็ตกพระทัย, ให้ชุมนุม มุขมนตรีปรึกสาเห็นพร้อมกัน. จึ่งมีตราออกไปให้เจ้าพระยานครสี- ธัมราช, เร่งยกออกไปปิดทางข้างมะริดไว้. แล้วให้เจ้าพระยาจักรีเปน แม่ทัพใหญ่, ถือพลหมื่นห้าพัน, ยกออกไปตั้งรับที่เมืองราชบุรีทัพหนึ่ง, เพชรบุรีทัพหนึ่ง, แก่งตั้งทัพหนึ่ง. พระยากลาโหมถือคุมพลเจ็ดพัน, ยกไปตั้งรับทางท่ากะดาน. พม่าหาได้ยกมาไม่. ให้พระยามหาเสนาคุม พลหมื่นสองพัน, ยกไปตั้งรับไว้นครสวรรค. พระยาอำมาจคุมพล หมื่นห้าพัน, ยกไปตั้งรับไว้ชัยนาท. ฝ่ายทัพพม่ายกติดตามเข้ามาทุกทาง.

ฝ่ายทัพไทยข้างราชบุรี ก็รบพุ่งต้านทานรับหยู่หลายวัน, เห็น เหลือกำลังแล้ว, เพลาวันหนึ่งจึ่งคิดกันเอาสุราตรอกช้าง. แลคนรับ ประทานเหลือกำลัง, ก็รบพุ่งพ้นเพื่อนซวนเซ. พม่าก็ตีได้เมืองกาญจน- บุรี, เมืองราชบุรี, เมืองเพชรบุรีได้แล้ว, ยกมาบันจบกันนะบ้านลูกแก. ขณะนั้นเรือลูกค้ามาคั่งหยู่เปนอันมาก. พม่าไล่ฆ่าฟันในน้ำแลบกจับเปน ไปเปนอันมาก. แล้วพม่ายกมาตั้งค่ายหยู่ตอาะออม, แลดงรังหนองขาว.

ครั้นซงซาบเหตุ, ก็มีตราตาดโทสแม่ทัพแม่กองไปทุกทาง. แล้วแต่งให้กิตติสัพท์รู้ไปถึงพม่าว่าเปนอุบาย. แกล้งรบพุ่งเสียทีให้พม่า ถลำมาแล้ว, จึ่งจะฆ่าเสียให้หมดทีเดียว. จึ่งให้เกนทัพหัวเมืองปักใต้ ไปตั้งรับนะบางบำรุ, ทัพเรือตั้งหยู่นะบางกุ้ง. แล้วให้เกนทัพเมือง พระพิศนุโลก, มาตั้งหยู่นะวัดภูเขาทอง. ทัพเมืองนครราชสีมา, ตั้ง นะวัดพระเจดีย์แดง. แล้วให้พระยาธรรมาคุมกองทัพนครราชสีมา, ลง

มารักสาเมืองธนบุรี. อนึ่งพระยาพระพิศณุโลก, ให้พระยาพลเทพกราบทูน
พระกรุนา, ถ้าขึ้นไปปลงศพมารดา. ให้หลวงโกสามหาดไทย, หลวง
เทพเสนา, คุมกองทัพหยู่นะวัดพูเขาทองแทน. ไปสู้พลาพม่ายกมาแต่
เมืองเชียงใหม่, ตีเข้าทางด่านเมืองสวรรคโลก, มาตั้งค่ายนะเมืองสุโข
ทัย. พระยาพระพิศณุโลกยกพลทหานไปช่วยล้อมพม่านะเมืองสุโขทัย.

ขณะนั้น, เจ้าฟ้าจิตต้องโทสติดเวนจำหยู่ในพระราชวัง. หลวง
โกสาคิดอ่านให้หนีออกนะวัดพูเขาทอง. แล้วก็พาเลิกทัพไป. ซึ่งพระ
กรุนาแต่งข้าหลวงให้ไปตาม, เปนหลายนายหาทันไม่. เจ้าฟ้าจิตไป
ถึงเมืองพระพิศณุโลก, เข้าเก็บเอาทรัพย์เงินทองของพระยาพระพิศณุโลก
สิ้น. ภรรยาพระพิศณุโลกหนีเล็ดลอดล่องลงมา.

ฝ่ายพระยาพระพิศณุโลกรู้ก็เลิกทัพซุ่มหยู่หลังเมืองพิจิตร, ซ่องสุม
ผู้คนได้มาก. แล้วก็ยกขึ้นไปตั้งค่ายท้ายเมืองพระพิศณุโลก, รบกับ
พักพวกเจ้าฟ้าจิตหลายเพลา. เจ้าฟ้าจิตจึ่งแตกหนีออกจากเมือง, ตาม
จับได้ใส่กรงส่งลงมาถึงท้ายทุ่งสำเหร่. ฝ่ายผู้คุมรู้ว่าพม่าตั้งหยู่บ้าน
กุ้บ, ก็พาเจ้าฟ้าจิตกลับขึ้นไปนะเมืองพิจิตร. พระยาพระพิศณุโลกจึ่งให้
ลงมารับเจ้าฟ้าจิต, ขึ้นไปถ่วงน้ำเสียนะเมืองพระพิศณุโลก.

ขณะนั้นเมืองลำพูน, ซึ่งให้ตั้งบ้านเรือนหยู่นะบางล่าง, แลเหล่า
จงส่วานนั้น, พาอพยพหนีไปทางตะวันออกสิ้น. ครั้นนะเดือนสิบ, พม่า
ยกทัพเรือลงมา, ตีค่ายบางบำรุแตก. แล้วยกมาตีเมืองนนทบุรีได้.
ตั้งพักพลหยู่สามวัน, จึ่งเลิกทัพถอย, ออกไปหยู่นะตอกระออม

ขณะนั้นกำปั่นองกฤตลูกค้า, บันทุกผ้าสุรัตเข้ามาจำหน่ายนะกรุง.
โกสาธิบดีให้ล่ามถามแก่นายกำปั่นว่า, ถ้าพม่าจะเข้ามารบเอาเมือง

ธนบุรี, นายกำปั่นจะช่วยหรือจะไปเสีย. นายกำปั่นว่าจะหยู่ช่วย, แต่ขอให้ถ่ายมัดผ้าขึ้นให้กำปั่นเบาก่อน. ครั้นถ่ายมัดผ้าขึ้นแล้ว, กำปั่นก็มาทอดหยู่นะบางกอกใหย่.

ครั้นนะเดือนยี่, พม่าค่ายตอกะออมยกเข้ามาตีเอาเมืองธนบุรีอีก. เอาปืนใหย่ขึ้นบนป้อมวิชาเยนทรียิงโต้ตอบกับกำปั่นจนเพลาค่ำ. กำปั่นจึงถอนสมอลอยหนีขึ้นไปตามน้ำหยู่เหนือเมืองนนท์.

ฝ่ายทัพพระยายมราช, ซึ่งตั้งหยู่นะเมืองนนท์นั้น, ก็เลิกหนีขึ้นไปเสีย. พม่าตั้งหยู่เมืองธนบุรี, แล้วจึงแบ่งกันขึ้นมาตั้งค่ายนะวัดเขมา, ตำบลวัดตลาดแก้วทั้งสองฟาก. ครั้นเพลากลางคืนนายกำปั่นจึงขอเรือกราบ, มาชักสลุบล่องลงไป, ไม่ให้มีปากเสียง. ครั้นตรงค่ายพม่านะวัดเขมาแล้ว, จุดปืนรายแคมพร้อมกันทั้งสองข้าง. ฝ่ายพม่าต้องปืนล้มตายเจ็บลำบากแตกวิ่งออกจากค่าย. ครั้นนางขึ้นเพลาเช้า, สลุบถอยมาหากำปั่น. ซึ่งทอดหยู่นะตลาดขวัญ.

ฝ่ายพม่าก็ยกมาเข้าค่ายเมืองนนท์บุรี. ครั้นเพลาค่ำพวกอังกริดลูกค้าชักสลุบล่องลงไป, จุดปืนรายแคมยิงค่ายเมืองนนท์. ฝ่ายพม่าหนีออกไปแอบหยู่นอกค่าย. อังกริดแลไทยลงลำปั้นเข้าไปเก็บของหยู่ในค่าย. พม่าจึงกลับเข้ามาไล่คนในค่ายแตก, ตัดสีสะลาค้าอังกริดได้, เสียบไว้หน้าค่าย. นายกำปั่นจึงขอปืนกะสุนสิบนิ้วสิบบอก, จะลงไปตีค่ายพม่า, แล้วจะขอเรือรบสิบลำ. ครั้นเพลาบ่ายกำปั่นก็ล่องลงไปถึงเมืองธนบุรีแล้ว, จึงทอดสมอหยู่. ขณะนั้นไทยซึ่งเอาเรือน้อยลงมาเก็บผลไม้หมากพลูนะสวน. อังกริดจับขึ้นไปบนกำปั่น, มากกว่าร้อยก็ใช้ใบหนีไป. ครั้นเพลาค่ำไทยหนีขึ้นมาได้สองคนจึงรู้เนื้อความ.

ฝ่ายพม่ายกขึ้นไปตั้งณะบางไซแลสีกุก. ขณะนั้นพระอาจารย์วัดเขานางบวชมาหยู่ณะวัดบางระจัน, ชาวบ้านแขวงเมืองวิเสศไชยชาญ, เมืองสุพรรณบุรี, เมืองสิงคบุรี, เมืองสรรคบุรี, อพยพเข้าไปพึ่งพระอาจารย์หยู่เปนอันมาก.

ฝ่ายพม่าขึ้นไปเกลี้ยกล่อม, ชาวค่ายบ้านบางระจัน, แต่งกันลงมาฆ่าพม่าเสียกลางทางเปนอันมาก. พม่าจึ่งแบ่งกันทุกค่ายยกขึ้นไปจะรบ. ฝ่ายชาวค่ายบ้าน บางระจัน ยกออกตั้งหยู่ นอกค่ายได้ตะลุมบอนแทงฟัน, พม่าล้มตายเปนอันมาก. ข้างเสนาบดีผู้ใหญ่, ผู้น้อย, ยกออกไปจะตีค่ายพม่า, ซึ่งตั้งหยู่ณะวัดป่าฝ้าย. ฝ่ายปากน้ำประสพ, ให้ล้านสีชุกแบกไป. ถ้าจะตั้งที่ใด, เอาสีชุกตั้งเรียงให้ชิดกัน. แล้วจะขุดดินใส่บังเปนค่าย. แลคนยกไปวันนั้นมากเต็มทุ่ง, แลเสนาบดีให้หยุดแคร่ที่ใดก็ให้หยุดพร้อม ๆ กันรั้งรอไป. ครั้นเห็นพม่าวัดป่าฝ้าย, ขี่ม้าข้ามน่าไปหาค่ายใหญ่ฟากตะวันตกเปนหลายม้า, จึ่งขับคนเข้าตี, พม่าในค่ายยิงปืนออกมาถูกล้มลงห้าหกคน คนทั้งนั้นก็ถอยมาสิ้น. ครั้นเพลาเย็นก็เลิกทัพกลับมา. ประมาณสองวันสามวันพม่ายกไปตีค่ายบ้านบางระจันอีก, ทำการกวดขันขึ้นกว่าเก่า. ชาวค่ายบ้านบางระจันให้เข้ามาขอปืนใหญ่สองบอก. ปรึกสาการบทูนว่า, ถ้าค่ายบ้านบางระจันเสียแก่พม่า ๆ จะเอาปืนเข้ามารบกรุง, จะให้นั้นมิบังควร. ครั้นรุ่งขึ้นพม่ายกไปตั้งค่ายณะบ้านขุนโลก. นายจันหนวดเขี้ยวคุมพักพวกออกมาตีค่ายพม่าเสีย, ประมาณห้าร้อย, ตัวก็ต้องปืนตาย

ฝ่ายข้างในกรุงยกไปตีค่ายปากน้ำประสพอีก, พม่าให้ยกหาบคอนออกหลังค่ายทำทีจะหนี พวกอาทมาถชวนกันวิ่งเข้าไล่ตีค่ายพม่า, พม่า

เอาม้าไล่โอบหลังก็ถอยลงมาโพธิ์สามต้น. จมื่นศรีสรรักษ์, จมื่นเสมอใจราช, ขี่ม้าลงข้ามน้ำหนีมาฟากตะวันออก. แต่พวกพระยาตากรบรอหยู่, ค่อยข้ามมาต่อภายหลัง. อนึ่งพระยารัตนาธิเบศ์ออกไปเรี่ยไรทอง, หล่อปืนใหญ่ขึ้นณะบ้านบางระจันสองบอก. ครั้นพม่ายกไปตีอีก, ค่ายบ้านบางระจันก็แตกล้มตายเปนอันมาก.

ขณะนั้นกรมหมื่นเทพพิพิธ, เข้ามาหยู่ณะเมืองปราจีนบุรี, อพยพราสดรเข้ามาหยู่ด้วยเปนหลายหมื่น. พม่าจึ่งยกทัพเรือออกไปตีเมืองปราจีนบุรีแตก, กรมหมื่นเทพพิพิธ, พระยารัตนาธิเบศ์, หนีขึ้นไปหยู่เมืองนครราชสีมา.

ขณะนั้นโปเมงแม่ทัพสิกุก, ก็ป่วยเปนไข้ตาย. โปสุพลาแม่ทัพปากน้ำประสพ, เปนใหญ่สิทธิ์ขาดหยู่แต่ผู้เดียว. ยกเข้ามาตั้งค่ายณะโพธิ์สามต้น, แล้วให้มาตั้งค่ายณะบ้านป้อมวัดท่าการ้อง, แลก่อป้อม ๆ สูง. ฝ่ายข้างในกรุงแต่งทัพเรือขึ้นไป, จะตีค่ายวัดท่าการ้อง. พม่ายิงปืนมาถูกนายเริก, ซึ่งยืนถือดาบหยู่หน้าเรือ, ตกน้ำลงคนหนึ่ง, ก็ถอยทัพกลับมาสิ้น.

วันนั้นพม่าตั้งค่ายณะวัดภูเขาทอง. พระศรีสุริยภาค, ซึ่งเปนนายป้อมซัดกบ, ให้ประจุปืนพระมหากาลมฤตยูราชสองซัดสองถูก, ยิงไปนัดหนึ่ง, ปืนกร้าวร้าน. ครั้นเพลาค่ำไทยหนีมาคนหนึ่งให้การว่า, ปืนมหากาลมฤตยูราช, ซึ่งได้ยิงออกไปนั้น, ถูกเรือรบพม่าล่มสองลำคนตายหลายคน. แล้วพม่ายกเข้ามาตั้งค่ายวัดกะชาย, วัดพลับพลาชัย, วัดเต่า, วัดสุเรนท์, วัดแดง.

ครั้นเดือนสิบสองแต่งทัพเรือให้พระยาตาก, พระยาเพชรบุรี

หลวงสุรเสน, ออกไปตั้งหยู่วัดใหญ่, คอยสกัดเรือรบพม่า, ซึ่งขึ้นลงหากัน. อนึ่งพม่าค่ายบางไซ, วัดโปรดสัตว์, ยกทัพเรือกลางทุ่ง พระยาเพชรบุรียกออกตีนะวัดสังฆาวาส, ก็ตายในที่รบ.

พระยาตาก, หลวงสุรเสนีถอยมาแอบดู, หาช่วยหนุนไม่. แล้วไปตั้งหยู่นะวัดพิชัย.

ฝ่ายข้างในกรุงเกณฑ์ให้มาตั้งค่ายหยู่นะวัดไชยวัฒนาราม. จีนออกไปตั้งนะคลองสวนพลู. ครั้นเดือนอ้ายโปสุพลา, ให้กองทัพเมืองแพร่, มาตั้งโพธิสามต้นข้างฟากตะวันออก. กองทัพเมืองแพร่ยกหนีไปทางพระพุทธบาท. ให้ถือหนังสือเข้ามาถึงพระยายมราชว่า, พระเจ้าซังธมมีพระคุณหยู่, จึ่งมิได้หยู่รบกรุงด้วยพม่า.

ครั้นเดือนยี่จออัฐศก, เพลาค่ำ, เกิดเพลิงขึ้นนะท่าซาย, ไหม้ลามมาสพานช้าง, ข้ามติดป่ามะพร้าว, โทน, ป่าถ่าน, ป่าทอง, ป่าหย้า, วัดราชบุรณะ, พระมหาธาตุ, เพลิงไปหยุดเพียงวัดฉัททันต์.

อนึ่งจีนค่ายคลองสวนพลูสี่ร้อยเสศ, ชวนกันขึ้นไปทำลายพระพุทธบาท, ลอกเอาเงินดาษพื้น, ทองหุ้มพระมณฑปน้อยลงมาสิ้น. ครั้นพระเจ้าแผ่นดินซาบจึ่งให้ว่าแก่นายค่าย, ให้สืบเอาเงินทองของพระ-พุทธบาทซึ่งส่งเข้ามา.

ขณะนั้นพม่ายกเข้ามาเผาพระที่นั่งพะเนียดเสีย, แล้วตั้งค่ายนะพะเนียด, แลวัดสามพิหาร, วัดมณฑป, แลตั้งล้อมรอบกรุง.

ฝ่ายข้างในกรุงนั้นเกิดโจรปล้นมิได้ขาด. คนอดโซเปนอันมาก. ที่หนีออกไปหาพม่าก็เนือง ๆ. แล้วพม่าทำสพานข้ามท่านบรอ, เข้ามาขุดอุโมงค์รุงเชิงกำแพง. แลตั้งป้อมสำตาดิน. ตั้งค่ายวัดนางปลื้มลอ

ป้อมสูง, เอาปืนใหญ่ขึ้นยิง. แล้วพม่ายกมาตั้งค่ายวัดศรีโพธิ์.

ฝ่ายข้างในกรุงให้ชักปืนปราบหงสาวดี, ออกไปตั้งริมท่าซาย. กระสุนแรกประจุดินน้อยยิงต่ำไปถูกตลิ่ง. ครั้นประจุดินมากยิงขึ้นโด่งข้ามวัดศรีโพธิ์ไป. จึ่งดำหรัดให้พระยากลาโหม, แลชาหลวง, ออกไปเจรจาความเมืองกับพม่าณะค่ายพะเนียดว่า, กรุงเทพมหานคร, กับกรุงอังวะร่วมราชสไมตรีสามัคคีมาแต่ก่อน, บัดนี้เหตุผลเปนประการใด, จึ่งยกกองทัพมาย่ำยีให้ร้อนอกสมณะพราหมณ์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน.

ฝ่ายพม่าว่า, กรุงศรีอยุธยาแต่ก่อน, เคยน้อมนำบรรณาการไปออกแก่กรุงหงสาวดี. แลสืบมาบัดนี้ละโบราณราชประเพณีเสีย, ตั้งแข็งเมืองหยู่, จึ่งได้ยกกองทัพมารบ. ครั้นพระยากลาโหมกลับเข้ามากราบทูนพระเจ้าแผ่นดิน ๆ ดำหรัดว่าอ้ายพม่าว่าเอาเปล่า ๆ.

แต่พม่าล้อมกรุงหยู่ครั้งนั้น, นานถึงสองปีเสศ. ขุนนางผู้ใหญ่, ผู้น้อยอาสาออกรบแตกยับเยินเข้ามา. ที่สุดจนขุนนางจีน, ขุนนางแขก, ขุนนางฝรั่ง, ขุนนางมอญ, ขุนนางลาว, แลนายโจรนายซ่อง, ก็ชวนกันออกอาสา, ตีกองทัพพม่าที่ล้อมกรุงทั้งแปดทิศ. ก็มิได้ชนะพม่ากลับฆ่าฟัน, ล้มตายแตกเข้ามาทั้งสิ้น. ด้วยอายุแผ่นดินกรุงพระนครศรี-อยุธยาถึงกาลขาด, จึ่งอาเพศให้เห็นประหลาดเปนนิมิต. พระประธานวัดเจ้าพระนางเชิง, น้ำพระเนตรไหลลงมาจนพระนาภี. ในวังนั้นวัดพระศรีสรรเพชญ์นั้น, พระบรมไตรโลกนาถ, พระอุระแตก, ดวงพระเนตรตกลงมา, หยู่ที่ตักเปนอัศจรรย์. พระเจดีย์วัดราชบุรณะนั้น, กาบินมาเสียบตายหยู่บนปลายยอดโดยอาเพศ.

อนึ่งรูปพระนเรศวรเจ้าโรงแสงใน, กระทืบพระบาทลั่นไปทั้งสี่ทิศ

อากาศก็วิปริตไปต่าง ๆ, บอกเหตุบอกลางจะเสียกรุง.

ฝ่ายพม่าก็ยกมารบค่ายวัดไชยวัธนารามเก้าคืนก็แตก. แล้วมารบค่ายจีนคลองส่วนพลูสิบห้าคืน, สำเร็จ.

ครั้น นะวันอังคาร เดือนห้า ขึ้นเก้าค่ำ ปีกุน นพศก เพลาบ่ายสี่โมง, พม่ายิงปืนป้อมสูงวัดท่าการ้อง, วัดนางปลื้มระดมเข้ามานะกรุง. แล้วเอาเพลิงจุดเชื้อรากกำแพง. ครั้นเพลาค่ำกำแพงซุดลงหน่อยหนึ่ง. พม่าก็เข้ากรุงได้, เอาไฟเผาพระราชวัง, แลวัดพระสรีสรรเพชญ์.

ขึ้นเสด็จอยู่ในราชสมบัติเก้าปี. พม่าจึ่งทำลายกำแพงกรุงเสีย, แล้วกวาดเอากสัตร, ขัตติยวงศ์, แลท้าวพระยาเสนาบดีอพยพทั้งปวงไป.

ดุลักราช 1129 ปีกุนนพศก, แต่พระเจ้าแผ่นดินนั้น, หนีออกไปจากพระนครองค์เดียว. ได้ความทุกข์ลำบากถึงพิราลัยไปสู่ปรโลก. ชนทั้งปวงจึ่งนำเอาพระสพมาแล้วก็ฝังไว้

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันท พระนคร
นายสนั่น บุนยสิริพันธุ์ ผู้พิมพ์
ผู้โคสนา

17/12/2485